

Kòkòbì Páũlũ ní sǐ sěé 'bá
Rómã
vé rĩ pi ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Páũlũ sǐ kòkòbì 'dĩri sěé 'bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí kũrũ Rómã vé rĩ agá rĩ pi ní, lě ụ'dúkọ múké 'í ní sěé vũrã urukọ' 'bée agásĩ rĩ vé tã ùlũú kọpi ní. Páũlũ ùlũ ụ'dúkọ múké Yésũ ní 'daá rĩ vé létì kĩnĩ, Múngú sě 'bá rĩ pi ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gé ǎngũ rĩ pi agásĩ céré, kọpi ní ẹsì 'bǎá tã Múngú ní 'oó ì ní rĩ drìgé rĩ sǐ. Páũlũ 'da Yǎhúdì Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní kĩnĩ, ụ'dúkọ 'dĩri kpá Búkũ Múngú vé Ùndĩ Ụkụ rĩ ruzú rĩ agá anigé. 'da kpá 'bá adri' 'bá Yǎhúdì rú ku rĩ pi ní kĩnĩ, kọpi gò adri 'bá Múngú vé ni, kọpi ní ụ'dúkọ múké rĩ ẹ'yĩ' rĩ sǐ. Ùlũ kĩnĩ, Múngú sě 'bá ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gé, 'bá ní 'i ẹ'yĩ' gí rĩ sǐ, adri 'yozú kìnĩ, 'bá ní tǎimbì rĩ 'dujú ngaá rĩ sǐ kuyé. Índrì Uleteré rĩ dō ri 'bá drì ko 'bávé adringará agá nĩ, 'bá ícá adri sũ Múngú ní lěé rĩ tịnì rá.

Búkũ rĩ vé ụdũ gé, cápítã 12-15 agá, Páũlũ ímbá létì 'bá Yésũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní adrizú rĩ. Ùlũ kĩnĩ, lě 'bá lěkí 'bá ọgũpì lělě, 'bá lěkí 'bá ri' 'bée ǎgátá gǎ' 'bée 'bá be rĩ pi lělě, ǎzini 'bá lěkí 'bá ri' 'bá 'bá ọcũ' 'bá rĩ pi lělě. ǎzini ùlũ 'bá ambugu 'bá rụ' 'bá rĩ pi vé ìnjìngará ã tã. Ụdũ ni gé, cápítã 16 agá, Páũlũ sě mǒdó ívé ùndĩ Rómã gá rĩ pi ní, ri kọpi zì rù sǐ.

1 Ma Páulũ 'i, ãtí'bagú riipi ẽzị ngaápi Kúrísítõ Yẹsũ ní rĩ, Múngú ìpě ma 'bá áyúãyũ ni rú, pě ma muụ Múngú vé ụ'dụkọ múké rĩ ùlũú.

2 Múngú ẹzị ụ'dụkọ múké rĩ vé tã kú ìnógósị nẹbĩ rĩ pi tị gé, sĩkí tã ni kú Búkũ Uletere Múngú vé rĩ agá.

3 Ụ'dụkọ múké ì ní sĩ 'dĩri, sĩkí tã Múngú Mvọpị vé rĩ. Tịkí ìri 'bá áda rú úyú 'bágú Dãwúđĩ* vé rĩ agá.

4 Yẹsũ Kúrísítõ Úpí 'bávé rĩ, ìmụkí ìri nị́ áamá Mvá Múngú vé ni, lókí Múngú ní ìri ingáá gõó ìdri rú ùkpõ Índrí Uletere rĩ vé rĩ sĩ rĩ gé.

5 Yẹsũ 'bã ẹsị múké 'bá ní, ùpě 'bã 'bá ì ní ríí áyúãyũ ni pi rú, 'bã mụkí tị sěé 'bá adri' 'bá Yãhúđĩ rú ku rĩ pi ní, kọpi ã újákí rí ẹsị Múngú ri ẹ'yịzú, kọpi ã 'dụkí rí tã ìri ní ẹzị rĩ ngaá, ãzini kọpi ẹ ìngúkí rí Yẹsũ ri.

6 Ìmi 'bá adri' 'bá Rómã gá 'dĩ' 'bée, Múngú zị ìmi ìmụ adrií 'bá Yẹsũ Kúrísítõ vé ni.

7 Ìmi 'bá Rómã vé Múngú ní lěélě, ìri ní zị 'bá ívé ni rĩ pi, á sĩ kọkọbị 'dĩri sěé ìmi ní nĩ.

Ẹsị múké, ãzini tākíri 'bá Ẹtẹpị Múngú vé rĩ, ãzini Úpí Yẹsũ Kúrísítõ vé rĩ ã adri ìmi be.

Páulũ lě 'deé muụ Rómã gá.

* **1:3** 1:3 Dãwúđĩ: Múngú ìpě Dãwúđĩ ri adrií 'bágú Ìsěrélě rĩ pi vé ni, ẹzị kñĩ, 'bágú ú'dí ri ìmụ ìfũ ìrivé úyú agá, ìri málũngã rĩ ru muzú 'dáni'dáni, 'bágú rĩ Yẹsũ Kúrísítõ 'i. 'Í lã Sãwumã 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tịkí Dãwúđĩ ri ìsụ ãkũdě ìlĩ rĩ ca élfũ ãlu (1,000) gí, ìlĩ 'dãri gé, ìsụ tịkí drĩ Yẹsũ Kúrísítõ ri kuyé. 'Í lã 1 Sãmüélé 16-30; 2 Sãmüélé 1-24; 1 'Bágú 1-2.

8 Drĩdrĩ ni, á lē ōwō'dĩfō sēē Múngú ní rú Yésũ Kúrísítō vé rĩ sī ĩmi tã sī, ã'diãtãsiyã ési ĩmi ní 'bãã Múngú drĩgé 'dĩri vé tã ayi mužú vũ drĩgé sī céré.

9 Múngú má ní rií ězi ngaá ĩri ní ési be céré, má ní rií ú'dúkọ múké Mvọpi vé rĩ ũlũú rĩ, nĩ tã má ní rií zii ĩmi ní njii 'dĩri céré rá.

10 U'dú céré, má kãdō rií Múngú ri zii, ma ri zi ti ni gé, ã'yĩ dō rá, ã zii má ní létii mužú ĩmi ndrezú Rómã gá 'dĩlé.

11 Á lē mužú ĩmi ndreé, mâ zii rí Múngú ri, ã sē rí ĩmi ní fēfē Índrí Uleteré rĩ vé rĩ, ĩmi adrikí rí ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yĩngará agá.

12 'Bá kãdō 'bã úmú ĩmi be trú, mávé ě'yĩngará ri ĩmĩ ési ímbá, ĩmivé ě'yĩngará ri kpá mâ ési ímbá.

13 Má édrípíi má ómvúpíi má ní lēélē rĩ pi, má útú ma kōdō lēzú mužú ĩmi ndrezú vú be tré, tã urukọ'bée ugakí mâ létii cí cĩngbá ícázú ãndrũ sī. Á lē mužú ězi ngaá ĩmi ãsámvú gé, sũ má ní ězi ngaá vũrã urukọ'bée agá 'bá adri'bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi ãsámvú gé rĩ tĩni, ĩmi ě'yĩkí rí Yésũ Kúrísítō ri.

14 Á 'bã ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ ã tã ãmbúgú má ési agá, á lē mužú ũlũú Gĩrĩkĩ rĩ pi ní, ãzini 'bá adri'bée Gĩrĩkĩ rú ku rĩ pi ní, 'bã úmĩ be rĩ pi ní, ãzini 'bá azakaza rú rĩ pi ní.

15 Tã ni sī, má ní lēzú mužú ú'dúkọ múké rĩ ũlũzú ĩmi ní Rómã gá 'dĩlé ãní.

16 Mâ drĩ ícọ njáá ú'dúkọ múké rĩ vé ũlũngará ã tã sī ku, ã'diãtãsiyã ĩri ũkpó Múngú vé ni, ĩri 'bá Yésũ ri ě'yĩ'bá gí rĩ pi pa ĩvé ũnjĩkãnyã agásĩ

rá. Drĩdrĩ ni, ĩ Yãhũdĩ rĩ pi pa, ĩ kúru 'bá adri' 'bá Yãhũdĩ rú ku rĩ pi pa ndõ.

17 Ụ'dúkọ múké rĩ, ĩri lẹti 'bá rĩ ní adrizú pịri Múngú ẹndreṭi gé rĩ i'da nĩ. Múngú ri sē 'bá rĩ ícá pịri 'í ẹndreṭi gé ẹ'yĩngára sĩ, āzini 'bá rĩ adri mužú pịri Múngú ẹndreṭi gé ẹ'yĩngára vé tã sĩ, sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tịni, "Bá tã be pịri Múngú ẹndreṭi gé rĩ, ĩrivé ẹ'yĩngára ri sē ĩri tã 'o pịri."

Ūnjĩkãnyã ri sē Múngú ã 'a ri vé ũnji ũnji

18 Múngú ã 'a ve 'bũ gé 'dãã ũnji ũnji 'bá ri'bée ũnjĩkãnyã 'o'bá, tã áda rĩ gã'bá sĩ rĩ pi ní.

19 'Bá ũnjĩkãnyã 'o'bá 'dini 'dĩ'bée, kọpi nĩkí tã áda Múngú vé rĩ rá, ã'diātāsīyã Múngú i'da tã rĩ kọpi ní rá.

20 ã'diātāsīyã ĩ ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, 'bá rĩ pi ndrekí Múngú ã rụ'bá kuyé, ngá kọpi ní ndreé rĩ vũ Múngú ní gbií rĩ, āzini 'bũ ĩri ní gbií rĩ. Kọpi ndrekí ĩrivé ũkpõ adriípi mužú 'dáni'dáni rĩ, āzini kọpi nĩkí ĩrivé ọsũkã áamá ngá ĩri ní gbií rĩ pi ã rụ'bá gá. Kọpi ícókí 'yoó kínĩ, ĩ nĩkí Múngú ri kuyé 'dini ku.

21 Kọpi ã nĩkí dō Múngú ri rá drããāsīyã, kọpi íngúkí Múngú ri āluṅáni ku, kọpi sēkí kpá ĩri ní ọwō'dĩfō ku, kọpi ri tã azakaza vé ni pi ụsũ, ã'diātāsīyã kọpivé yĩkí tã pịri 'ozú rĩ ábá gí.

22 Kọpi ã 'yokí dō kínĩ, ĩ 'bá tã nĩ'bá ni pi drããāsīyã, kọpi 'bá azakaza rú ni pi.

23 Kọpi gãkí Múngú adriípi mužú nyonyo Ūkpõ 'Dịpa rĩ ĩnjĩgá sĩ, kọpi ri ngá ĩ ní údé drĩ sĩ sũ 'bá

áda tịni, ãrĩnǎ tịni, ãnyãpá tịni, ãnĩ tịni rĩ pi ãnjĩ áyu.

24 Kúru Múngú adi kọpi 'í drìgé sĩ rií tã ùnjí ùnjí ì ẹsì ní lěé rĩ pi 'duú ngaá mụzú. Tã kọpi ní rií 'oó rĩ, ãri drĩnjá sě, kọpi ri ì rụ'ba áyú rizú ọwũ 'bázú mụzú ì ọgũpị sĩ.

25 Kọpi gǎkí tã áda Múngú vé rĩ ẹ'yĩgá sĩ, kọpi ã'yĩkí tã ùnjõ vé rĩ áyu. Kọpi gǎkí rií ngá Múngú ní údé rĩ pi ãnjĩ áyu, kọpi gǎkí Múngú 'bũ pi gbiípi vũ be ì ní rií íngú mụzú 'dáni'dáni rĩ ãnjĩgá sĩ. Ẽmĩnã.

26 Tã kọpi ní rií 'oó 'dĩri sĩ, Múngú adi kọpi 'í drìgé sĩ rií ì rụ'ba áyú tã ùnjí 'ozú mụzú, ùkú rĩ pi kukí létì rizú adrízú ǎgõ be rĩ ǎní, kọpi gǎkí rií laá ì sĩ ùkú rú.

27 ǎgõ rĩ pi kpá 'dĩni, kọpi kukí létì rizú adrízú ùkú be rĩ ǎní, kọpi gǎkí kpá rií laá ì sĩ ǎgõ rú. Kọpi rikí tã drĩnjá sěepi ni 'oó mụzú ì ǎsámví gé sĩ ì drĩkǎ sĩ, ùnjĩkǎnyã kọpi ní 'oó 'dĩri sĩ, ãrĩnjǎkí kọpi ǎní rá.

28 Kọpi ní gǎá Múngú vé tã ẹ'yĩgá sĩ rĩ sĩ, Múngú adi kọpi 'í drìgé sĩ, sě kọpi rikí tã ùnjí ìvé úmĩ ábápi gí rĩ ní lűú kọpi ã 'okí rĩ 'oó mụzú, kọpi rikí tã ì ní ícó 'oó ku ni pi 'oó mụzú.

29 Tã ùnjí ga kọpi ẹ ẹsì agá tré tré, kọpi ri tã ǎzāvũ rú ni pi 'o, kọpivé ẹsì ǎmbúgú ngá drìgé, kọpi ri 'bá rĩ pi ngũ ùnjí, kọpi ri ẹsì 'bã 'bá ǎzi vé ngá drìgé, kọpi ri ǎngũ ú'dí'dĩ, kọpi ùmbá rú, kọpi ri 'bá rĩ pi ẹ mị ù'bã, kọpi ri tã ụsũ 'bá ụrụkọ drìgé ùnjí, kọpi ri ǎngũ 'yo'yo.

30 Kọpi ri átángá ùnjí 'yo 'bá rĩ pi rụ'ba gá, kọpi ari'ba Múngú vé ni, kọpi ri 'bá rĩ pi u'da'da, kọpi

ri ĩ íngú kínĩ, ĩ nděkí 'bá rĩ pi céré nĩ, kôpi ãfú rú, kôpi ri tã ùnjí 'o mužú, kôpi ĩnjĩkí 'bá ĩ tĩ'bá rĩ pi ku.

³¹ Kôpi ũsũkí tã pĩrĩ ku, ě'yĩngará kôpi ě ẹsĩ agá 'dãáyo, kôpi lěkí ãngũ ku, kôpi 'bákí ẹsĩ múké 'bá ãzi drĩgé ku.

³² Kôpi nĩkí tã pĩrĩ Múngú ní 'yoó rĩ rá kínĩ, 'bá rĩ 'o dō tã ùnjí, ĩri drā rá, 'bo 'bá rĩ pi ri tã rĩ 'o mužú ãkã, kôpi ri 'bá rĩ pi ímbá, 'bá rĩ pi ã 'okí tã ùnjí 'dĩ'bée mužú.

2

Múngú ri tã lĩ pĩrĩ

¹ ĩmi ri 'bá uruḱo'bée tō, ĩmi kínĩ, tã kôpi ní 'oó rĩ adri múké ku, 'bo tã ĩmi ní 'oó 'dĩri, ĩmi ícókí ĩmi úná tĩ ni gé sĩ bã ku. ĩmi lĩkí dō tã 'bá rĩ pi drĩgé kínĩ, kôpi ri tã ùnjí 'o, ĩmi ri tã lĩ ĩmi drĩgé ũgōgōlé rú, ã'diātāsīyã ĩmi kpá ri tã ãlu ãlu kôpi ní 'oó 'dĩri 'o ĩndĩ.

² 'Bá nĩkí rá, Múngú lĩ dō tã 'bá rĩ drĩgé ũnjĩkãnyã ĩri ní 'oó rĩ sĩ, tã ĩri ní lĩ rĩ, ĩri pĩrĩ.

³ ĩmi 'bá áda 'dĩ'bée, ĩmi lĩkí dō tã 'bá ĩmi ní tōó 'dĩ'bée drĩgé, ĩsúzó ĩmi ri tã ãlu ãlu kôpi ní 'oó 'dĩri 'o, ĩmi ũsũkí ĩmi ícó ĩmi úná tã Múngú ní ímú lĩ ĩmi drĩgé rĩ sígé sĩ rá?

⁴ ĩmi nĩkí áamá 'yozú kínĩ, Múngú ri ẹsĩ be múké, ĩri tã 'du mužú ẹsĩ be mādã, ícó tã lĩ ĩmi drĩgé mbělěná ku 'dĩni kuyé? ĩmi ndrekí tã 'dĩ'bée kú ẹzĩ ãkó? ĩmi nĩkí áamá 'yozú kínĩ, Múngú ku ĩmi ní lókí, ĩmi újákí rí ẹsĩ ĩmivé ũnjĩkãnyã agásĩ 'dĩni kuyé?

5 'Bo tã fi ìmî éşí agá ku, ìmi gãkí Múngú ri ẹ'yí'gá sī. Ụ'dú Múngú ní ímú'zú tã lizú pịrị rī kãdō ícá, Múngú ã 'a ri ímú ve ìmi ní rá.

6 Múngú ri ímú tã lị 'bá ãlu ãlu drị'gẹ ìrivé tã ìri ní 'oó rī vú sī.

7 'Bá tã 'o'bá mụzú múké ãndēngará ãkó rī pi, kọpi 'bãkí éşí rizú ìnjīngará, íngúngará, adringará mụzú nyonyo rī ndāzú ísú'zú. Múngú ri ímú kọpi ní ídri 'dáni'dáni rī sē rá.

8 'Bo 'bá ri' 'bá ì tã ụ'sụ' 'bá áyu, ùnjikānyā ku' 'bá ku, tã áda rī gā' 'bá sī rī pi, Múngú ri ímú kọpi ìrīñā rá.

9 'Bá riipi ùnjikānyā 'oópi rī, ì ímú ìri ìrīñā ùnjí ùnjí. Drīdrī ni, ì í'dó Yāhú'dī rī pi ìrīñā, ì kúru íbì 'bá adri' 'bá Yāhú'dī rú ku rī pi ìrīñā ndō.

10 'Bo 'bá cére tã 'o'bá pịrị rī pi, Múngú rī sē ì ímú kọpi íngúngū, ì kọpi ìnjīnjī, āzini kọpi tākiri ísú rá. Drīdrī ni, ì í'dó Yāhú'dī rī pi vú'gá, ìri ca 'bá adri' 'bá Yāhú'dī rú ku rī pi vú'gá.

11 Ā'diātāsīyā Múngú ẹndrẹtị gé, 'bá rī pi cére trōtrō.

12 'Bá adri' 'bá Yāhú'dī rú ku rī pi ã nīkí dō tã'imbì Múngú ní ẹzị' 'dī' 'bée kuyé drāáāsīyā, kọpi 'okí dō ùnjikānyā, Múngú rí kọpi ìrīñā ùnjikānyā kọpi ní 'oó rī sī. Yāhú'dī tã'imbì Múngú vé rī nī' 'bá rá rī pi 'okí dō ùnjikānyā, Múngú ri kọpi ìrīñā kọpi ní tã'imbì rī ñōó rī sī.

13 'Bá Múngú vé tã'imbì yì' 'bá kú bì sī, tã ni 'du' 'bá nga' 'bá ku rī pi, kọpi adrikí 'bá pịrị ku Múngú ẹndrẹtị gé. 'Bo 'bá Múngú vé tã'imbì

'du'ba nga'ba ra ri pi, kôpi 'ba piri Múngú ɛndrɛti gé.

14 'Ba adri'ba Yăhúđi ru ku ri pi ẽ ísúkí dō tăimbî Múngú vé ri yi kuyé drăăāsīyă, kôpi ní rií tã 'oó piri ri sî, 'điri lû 'yozú kînî, tăimbî ri kôpi ẽ ɛsí agá 'dăá anigé.

15 'Điri lû 'yozú kînî, tăimbî Múngú vé ri kôpi ẽ ɛsí agá 'dăá anigé. Tã kôpi ní rií ũsŭri ri, ĩri lû kôpi ní, tã ĩ ní rií 'oó ri ũnjí, dôku tã ĩ ní rií 'oó ri piri.

16 Ũ'đú ĩ ní ímúzú tã lizú 'đari kăđô ícá, Múngú ri ímú Kúrísítô Yésú ri ĩpê tã li 'ba drĭgê tã ũnjí 'ba ní rií ũzŭú kuú 'ba ɛsí agá 'đi'bée ā tã sî, 'điri ú'đúkô múké má ní ũlúú ri.

Yăhúđi ri pi vé tã āzini tăimbî Mósê vé ri

17 ĩmi ri 'yo ĩmi Yăhúđi, ĩmi ri tăimbî ri vé tã 'du nga, āzini ĩmi ri ĩmi íngú 'yozú kînî, ĩmi nĭkí Múngú ri rá,

18 ĩmi nĭkí tã Múngú ní lěé ĩmi 'okí ri rá, ĩmi nĭkí tã múké ri pi tã ũnjí ri be rá, ā'diătāsīyă ímbákí ĩmi ní tăimbî ri gí,

19 ĩmi ũsŭkí ĩmi ri 'ba mĭ ākó ri pi ẽ drĭ ko muzú, ĩmi ri ka ũtŭná ru 'ba ri'ba ũnjĭkănyă 'o'ba ĩnĭná agá ri pi ní,

20 ĩmi ũsŭkí, ĩmi kînî, ĩmi ri 'ba azakaza ru ni pi ímbá, āzini ĩmi ri anĭná ri pi ímbá tã Múngú vé ri sî, ā'diătāsīyă ĩmi kînî, ĩmi nĭkí tăimbî ri gí, ĩri ĩmi ní tã nĭngará sê, āzini ĩri sê ĩmi tã áda ri nĭ rá.

21 'Bo ĩmi ĩni ri 'ba ũrŭkô'bée ímbá rá píri, tã ĩmi ní ímbá ri, ĩmi 'đúkí ngaá ku āsĭ? ĩmi ri 'ba

uruko'béé ímbá kínĩ, ã ũgũkĩ ngá ku, 'bo ãmi ri ngá ũgũ ãlé?

22 Ìmi ri lū 'bá rĩ pi ní ọwũ 'bāngará ri ũnjĩ pírí, ãmi dí ri ọwũ 'bā ãndĩ ãsĩ? Ìmi kínĩ, ngá ã ní údé drĩ sĩ múngú rú 'dĩ'béé ũnjĩ pírí, ngá ãmi ní rizú 'bá Múngú ri nĩ' 'bá kuyé rĩ pi vé ngá jó kọpi ní rizú ãvé múngú rĩ pi ãnjĩzú rĩ agá rĩ pi ũgũzú rĩ ã'di?

23 Ìmi ri ãmi íngú tãĩmbĩ rĩ sĩ pírí, ngá ãmi ní tãĩmbĩ rĩ ñõzú rá rĩ ã'di? Ngá ãmi ní Múngú ri ãnjĩzú ku rĩ ã'di?

24 Sũ ã ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩnĩ, "Ìmi sêkĩ 'bá adri' 'bá Yãhũdĩ rú ku rĩ pi idekĩ Múngú ri ãmi tã sĩ."

25 Yãhũdĩ tãĩmbĩ rĩ vé tã 'dụ' 'bá nga' 'bá rĩ pi vúgá 'dãá, ágélé ě tĩ lĩngará* ri múké. 'Bo 'bá rĩ ñõ dõ tãĩmbĩ rĩ gĩ, índré sũ 'bá ã ní ágélé ni ě tĩ lĩ kuyé rĩ tĩnĩ.

26 'Bá rĩ adri dõ Yãhũdĩgú ku, lĩkĩ dõ ãrivé ágélé ě tĩ kuyé drãããsiyã, 'dụ dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ngaá rá, ãri adri mvá Múngú vé ni.

27 'Bá adri' 'bá Yãhũdĩ rú ku, ã ní kọpi ágélé ě tĩ úlĩ kuyé 'dĩ'béé, kọpi 'dúkĩ dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ngaá rá, ãmi adri' 'bá Yãhũdĩ 'dĩ'béé, kọpi tã lĩ ãmi drĩgé rá, ã'diãtãsiyã ãmi ñĩkĩ tãĩmbĩ rĩ rá, ãzini úlĩkĩ kpá ãmĩ ágélé ě tĩ rá, 'bo ãmi ñõkĩ tãĩmbĩ rĩ rá.

2:24 2:24 Ísáyã 52:5; Ĕzêkélê 36:22 * 2:25 2:25 Ágélé ě tĩ lĩngará: Múngú lū Ābūrãmã ní kĩnĩ, anjĩ ãgõ Ābūrãmã vé rĩ pi adriki dõ cáá ụ'dụ ãrõ gĩ, lē ã úlĩkĩ kọpi ã ágélé ě tĩ rá, lüzú kínĩ, kọpi anjĩ Múngú vé ni. 'Bá rĩ ã'yĩ dõ 'ĩ ágélé ě tĩ sêé lĩ gĩ, ãri tãĩmbĩ Mósē vé rĩ 'dụ nga. 'Í lã 'dóngará 17:9-14; Ĕzĩ 15:1-5.

28 Tìkí dō mi Yāhúdīgú, lìkí dō mī ágélé ē tị gí, 'bo 'í 'du dō tǎimbị rĩ ngaá kuyé, mí adri Yāhúdīgú áda ku.

29 'Bá rĩ ní adrizú Yāhúdīgú áda rú, lē Índrí Uletere rĩ ã sē ã újá ẹsị. Ágélé ē tị lịngará, ìri tǎ rú'ba vé ni, lịngará áda rĩ, ìri ẹsị újángará, adri tǎimbị ì ní sǐ drị sǐ rĩ kuyé. Íngúngará múké rĩ, lē Múngú ē íngú 'bâ nĩ, adri 'yozú kínĩ, 'bá áda ri 'bâ íngú ni kuyé.

3

Múngú ri ícọ tǎ 'í ní ẹzị rĩ 'du nga rá

1 Mi dō Yāhúdīgú, ngá múké mí ní ísú adringára Yāhúdīgú rú rĩ agá 'dǐgé rĩ ã'di? Lìkí dō mī ágélé ē tị rá, ngá múké mí ní ísú 'a ni gé 'dǐgé rĩ ã'di?

2 Mi dō Yāhúdīgú, tǎ múké kárakarà anigé mí ní ícọ ísú rá ni pì. Drịdrị ni, ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ sẹkí Yāhúdī rĩ pì ní.

3 Ádarú Yāhúdī urukọ'bée ẹ'yǐkí ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ kuyé, kọpì ní tǎ Múngú ní ẹzị rĩ ẹ'yǐ kuyé rĩ sǐ. 'Dìri nyo lū kínĩ, Múngú ícọ tǎ 'í ní ẹzị rĩ 'duú ngaá ku 'dínì rá?

4 Kuyé! 'Bá rĩ pì dō céré ùnjọ rú drǎáàsīyā, tǎ Múngú ní 'yoó rĩ, ìri tǎ áda, sǐ ì ní sǐ Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ tịnị,
“Múngú, tǎ mí ní átá rĩ, ìri adri pịrị,
tǎ mí ní lị rĩ, ìri adri pịrị.”

5 Ùnjikānyā 'bá ní ríí 'oó rĩ, ìri dō i'da 'bá rĩ pì ní 'yozú kínĩ, Múngú ri tǎ be pịrị pírí, ngá 'bá ní

'yozú kînĩ, Múngú ãrĩñã dõ 'bã, ãri ãnjĩ rĩ ã'di?
(Ma ri átã yĩkĩ 'bã áda vé ni sĩ.)

⁶ 'Bo adri 'dĩni ku! Múngú lĩ dõ tã pĩrĩ ku, ãri ícõ tã lĩ 'bã adri'bã vũ drĩgẽ nõgõ rĩ pi drĩgẽ íngõni?

⁷ 'Bã ãzi ri ícõ 'yo, “Ûnjõ má ní ullivan rĩ, ãri dõ lũ kînĩ, tã Múngú ní átã rĩ, ãri tã áda, ã dõ Múngú ri íngú ãní rá pĩrĩ, ngã ã ní 'yozú kînĩ, ma 'bã ãnjĩ rĩ ã'di?”

⁸ 'Bã urukõ'bée rikĩ 'yoó kînĩ, 'bã kînĩ, “Lẽ 'bã 'okĩ ãnjĩkãnyã, 'bã ísúkĩ rĩ tã múké.” 'Bã 'bã ide'bã 'dĩni 'dĩ'bée, ãri múké Múngú ní tã lĩzú kõpi drĩgẽ.

'Bã ãzi tã be pĩrĩ ni 'dãáyo

⁹ Kúru 'bã 'yokĩ rĩ ngõni? 'Bã 'yokĩ rĩ kînĩ, 'bã Yãhũdĩ rú 'bã múké, 'bã ndẽkĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi rá 'dĩni? Adri 'dĩni kuyé, 'bã 'yokĩ drĩdrĩ rá, 'bã kînĩ, Yãhũdĩ rĩ pi 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi be, 'okĩ céré ãnjĩkãnyã rá.

¹⁰ Sũ ã ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ tĩnĩ kînĩ, “'Bã tã be pĩrĩ Múngú ẽndrẽtĩ gẽ ni 'dãáyo.

¹¹ 'Bã tã Múngú vé rĩ ní fĩ drĩ ni gẽ ni 'dãáyo, 'bã úvá 'bãápi Múngú ri ndãápi ni 'dãáyo.

¹² 'Bã rĩ pi céré gãkĩ Múngú ri sĩ, kõpi ícákĩ kuú Múngú ẽndrẽtĩ gẽ ẽzĩ ãkõ, 'bã tã 'oõpi pĩrĩ ni 'dãáyo, ãlunãni 'dãáyo.”

¹³ “Átángã riipi ãfũupi kõpi tĩ gẽ sĩ rĩ ãnjĩkãnyãkãnyã,

adri sũ ãvũ ñmaápi ngũúpi ãnjĩ 'bú agálésĩla
rĩ tĩñi,
kõpivé ádra ri céré átángá ãnjõ vé ni átá.”

“Átángá riípi ãfũúpi kõi pi tĩ gé sũ rĩ, sũ kícú ãñĩ vé
rĩ tĩñi.”

14 “Átángá kõi pi tĩ gé rĩ céré ãkengeli, kõi pi
ãngũ wãwã.”

15 “Kõi pi nju mbëlêná mu 'bá rĩ pi vé ãri dã.

16 Vũrã kõi pi ní rizú éçizú rĩ agásĩ céré, kõi pi
ri ngá rĩ pi iza mužú, 'bá rĩ pi ri ngo mužú
ãní ngongo.

17 Adringará tã be kírĩ rĩ, kõi pi ñkĩ kuyé.”

18 “Kõi pi rukĩ Múngú ri ku.”

19 'Bá ñkĩ rá 'yozú kínĩ, tãĩmbĩ ã ní sũ 'dĩri, sĩkĩ
'bá ã 'bã'bée tãĩmbĩ rĩ ã pálé gá rĩ pi ní. 'Bá ãzi
íçó ãgátá gãã tãĩmbĩ rĩ vé tã sũ ku, 'bá vũ drĩgé rĩ
pi céré ímú pá tu Múngú endrẽti gé, ã tã lĩ kõi pi
drĩgé ãnjĩkãnyã kõi pi ní 'oó rĩ sũ.

20 Múngú íçó 'bá rĩ ã'yĩ adrii pĩri 'í endrẽti gé
'yéná tãĩmbĩ ãri ní 'dujú ngaá rĩ sũ ku, ã'diãtãsiyã
'bá rĩ íçó tãĩmbĩ rĩ 'dujú ngaá céré ku, tãĩmbĩ rĩ,
ãri ãnjĩkãnyã 'bá rĩ ní 'oó rĩ i'da nĩ.

È'yĩngará ri sã 'bã adri anji Múngú vé ni

21 Nóni Múngú i'da 'bá ní lètĩ ãzi 'bá ní adrizú
ãní pĩri 'í endrẽti gé ni gĩ, íçókĩ 'bã 'bãã adrii 'bá
pĩri 'bá ní tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ 'dujú ngaá rĩ sũ ku.
Lètĩ ú'dĩ pĩri ã ní i'daá 'dĩri, sĩkĩ tãĩmbĩ Mósẽ vé
rĩ agá rá, ãzini nẽbĩ rĩ pi ãlũkĩ kpá rá.

22 'Bá céré Yēsũ Kúrísítõ ri ẽ'yĩ' 'bá gí, ẹsị 'bã'bée ìri drĩgẹ rĩ pi, Múngú ri kòpì ã'yĩ adri 'bá pịrị 'í ẹndrẹtị gé. Lẹtị ązi túngú 'bá rĩ ní adrizú pịrị Múngú ẹndrẹtị gé ni 'dāąyo.

23 'Bá céré 'okí ùnjĩkānyā rá, 'bá ązi ícòpì tã céré Múngú ní lěé 'bá rĩ pi ã 'okí rĩ pi 'oópi ni 'dāąyo.

24 Múngú vé ẹsị múké rĩ sī, ã'yĩ 'bã pírini adrii 'bá pịrị ni pi, ìpě Kúrísítõ Yēsũ ri ímú 'bã drĩ jee 'bávé ùnjĩkānyā agásĩ.

25 Múngú ìpě Yēsũ ri ímú drāá rọbọjọ rú, ìrivé ąrì dā 'bã trūzú ąnì 'bávé ùnjĩkānyā agásĩ. 'Dĩri ì'da kìnì, Múngú 'o tã pịrị, 'bã ẹsị mādā ìrĩjā 'bã ùnjĩkānyā 'o'bá ọtú ìnọgósì rĩ pi kuyé.

26 Múngú 'o tã 'dĩri 'dini, 'í ì'da rí ívé tã pịrị rĩ lókí ąndrũ nōri gé, ìri 'bá Yēsũ rĩ ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ã'yĩ adri pịrị.

27 'Bã nyo ícò 'bã íngú 'yozú kìnì, Múngú ri 'bã 'bã adri pịrị 'bá ní tǎimbị rĩ 'duų ngaá rĩ sī 'dini rá? Adri 'dini kuyé. Trũkí 'bã tã múké 'bá ní 'oó rĩ sī kuyé, trũkí 'bã tã 'bá ní Yēsũ ri ẽ'yĩ' gí rĩ sī.

28 'Bã adri pịrị Múngú ẹndrẹtị gé, 'bá ní Yēsũ ri ẽ'yĩ' gí rĩ sī, adri 'yozú kìnì, 'bá ní tǎimbị rĩ 'duų ngaá rĩ sī kuyé.

29 Múngú ri nyo 'yẹnǎ Yāhúđĩ rĩ pi vé ni ọ'dúkùlẹ? Adri 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi vé ni ìndĩ kuyé? Múngú ri 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi vé ni ìndĩ.

30 Múngú ri 'yẹnǎ ąlu, ìri 'bã ì ní kòpì ã ágélé ẽ tị úlì gí rĩ pi ã'yĩ adri 'bá pịrị ìvé ẹ'yĩngará ã tã sī, ìri kpá 'bã ì ní kòpì ã ágélé ẽ tị úlì kuyé rĩ pi ã'yĩ ìvé ẹ'yĩngará ã tã sī.

31 'Bá ní Yésũ ri ẽ'yĩí gí rĩ sĩ, 'bâ nyo ícò tãímbí rĩ 'dụ 'be vũgá rá? Adri 'díní kuyé, 'bá rụkí tãímbí rĩ vé tã tĩtĩ.

4

Ẹ'yĩngára sī Ābūrámā ri 'bá pịrị

1 Ngá sēepi Múngú ní 'bá ẹ'bịpị Ābūrámā* ri 'dụzú 'bāzú 'bá pịrị rú rĩ ã'di?

2 Múngú 'bā té dō Ābūrámā ri adrii pịrị ẹzị múké ìri ní ngaá rĩ sĩ, Ābūrámā ri té 'i íngú rá, 'bo Ābūrámā íngú 'i Múngú ẹndrẹtị gé kuyé, ã'diātāsīyā Múngú 'bā 'bá rĩ adrii pịrị ẹzị ìri ní ngaá rĩ ã tã sĩ ku.

3 Búkũ Múngú vé rĩ lū 'bá ní tã ngóni? Kĩnĩ, “Ābūrámā ẹ'yĩ Múngú ri rá, Múngú ã'yĩ ìri adrii 'bá pịrị 'í ẹndrẹtị gé.”

4 'Bá rĩ nga dō ẹzị 'bá ãzi vúgá, mũfēngā ì ní ìri ũfēzú rĩ adri 'yozú kínĩ, sēkí ìri ní fēfē rú kuyé, ì ìri ũfē ẹzị ìri ní ngaá rĩ sĩ.

5 Múngú ri 'bá rĩ ã'yĩ adri 'bá pịrị adri 'yozú kínĩ, ẹzị ìri ní ngaá rĩ sĩ kuyé, Múngú ri 'bá ũnjĩkányā 'oópi rĩ ã'yĩ adri pịrị, ìri ní 'i ẹ'yĩí gí rĩ sĩ.

6 Búkũ Múngú vé rĩ agá, 'bāgú Dāwúdĩ átá kpá 'díní kínĩ, Múngú ri 'bá rĩ pi ã'yĩ adri pịrị 'í ẹndrẹtị gé, adri 'yozú kínĩ, ẹzị kòpi ní ngaá rĩ sĩ kuyé.

* 4:1 4:1 Ābūrámā: Múngú zị Ābūrámā ri kínĩ, ã ku ívé 'bá 'bẹtị ãsámví gé rĩ pi, ã ku ívé āngū, ã 'de mụyị āngū āzi ú'dí ni gé. Ābūrámā ri ẹ'bịpị Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ, tịkí ìri ílì élifū ālu mūdūrũlũ ārō (1,800) gé, ísụ tịkí drī Yésũ ri kuyé. 'Í lã Í'dóngará 12-25. 4:3 4:3 Í'dóngará 15:6

- 7 “Bá ĩ ní kôpivé ũnjĩkãnyã trũú gí rĩ pi,
 ãzini 'bá ĩ ní kôpivé ũnjĩkãnyã ũjĩ gí rĩ pi,
 kôpi tãkĩri ĩsú rá.
- 8 'Bá Úpĩ ní ĩrĩñãã ĩrivé ũnjĩkãnyã ã tã sĩ kuyé rĩ,
 ĩri tãkĩri ĩsú rá,
 Úpĩ gô ĩrivé ũnjĩkãnyã ã tã ígá ãjĩ ku.”
- 9 Tãkĩri Múngú ní sěé 'bá rĩ pi ní 'dĩri, sěkĩ nyo
 'yénã Yãhũđĩ ĩ ní kôpi ã ágélé ě tĩ úlĩ gí rĩ pi ní,
 dõku sěkĩ kpá 'bá adri 'bá Yãhũđĩ rú ku ĩ ágélé ě
 tĩ úlĩ 'bá kuyé rĩ pi ní ĩndĩ? 'Bá rikĩ 'yoó, Múngú
 ã'yĩ Ābũrãmã ri adrii 'bá pĩri, Ābũrãmã ní ĩri
 ẽ'yĩ gí rĩ sĩ.
- 10 Múngú ã'yĩ Ābũrãmã ri adrii 'bá pĩri lóki
 ngõri gé? Ā'yĩ ĩri ĩsú lĩkĩ ágélé ni ě tĩ gí yã,
 dõku ĩsú lĩkĩ drĩ ágélé ni ě tĩ kuyé? Múngú ã'yĩ
 Ābũrãmã ri adrii 'bá pĩri ĩsú lĩkĩ drĩ ágélé ni ě tĩ
 kuyé.
- 11 Ābũrãmã ã'yĩ 'ĩ ágélé ě tĩ sěé lĩjĩ, ã adri rĩ
 bĩlẽmĩ rú lũzú kĩnĩ, Múngú ã'yĩ 'i ĩnógósĩ, 'ĩ ní
 Múngú ri ẽ'yĩ gí rĩ sĩ, Múngú ã'yĩ ĩri 'bá pĩri 'ĩ
 ẽndrẽtĩ gé, ĩsú drĩ lĩkĩ ágélé ni ě tĩ kuyé. 'Bá céré
 Múngú ri ẽ'yĩ 'bá gĩ, sě 'bá ĩ ágélé ě tĩ úlĩ 'bá kuyé
 rĩ pi, kôpi céré anjĩ Ābũrãmã vé ni. ĩ kôpi lã céré
 'bá pĩri, kôpivé ẽ'yĩngára ã tã sĩ.
- 12 Ābũrãmã ri kpá ẽtẽpĩ 'bá ĩ ní kôpi ã ágélé
 ě tĩ úlĩ gí rĩ pi vé ni, kôpi ũbĩkĩ dõ Ābũrãmã ã
 pámvú Múngú ri ẽ'yĩzú sũ Ābũrãmã ní Múngú
 ri ẽ'yĩ ĩsúzú lĩkĩ drĩ ágélé ni ě tĩ kuyé rĩ tĩjĩ rá.
- 13 Múngú ẽjĩ kĩnĩ, 'i ímũ ãngũ rĩ sě Ābũrãmã
 pi ní úyú ĩrivé rĩ pi be. Tã ĩri ní ẽjĩ 'dĩri adri

'yozú kínĩ, Ābūrámã ní tǎĩmbĩ rĩ 'dujú ngaá rĩ sĩ kuyé, ĩri ní Múngú ri ẽ'yĩjí gí rĩ sĩ, Múngú 'bã ĩri adrii piri 'í ẽndrẹti gé.

14 Múngú ẹzi té dō āngũ rĩ 'yéná 'bá tǎĩmbĩ rĩ 'du' 'bá nga' 'bá rĩ pi ní, ẽ'yĩngará ri té adri ẹzi ākó, tã Múngú ní ẹzi rĩ, ífífí ni ri adri 'dǎáyo.

15 'Bá rĩ ñō dō tǎĩmbĩ rĩ gí, Múngú ri ĩri ĩrĩñã āní rá. Tǎĩmbĩ ã adri té dō 'dǎáyo, tã āzi lǔupi kínĩ, 'bá rĩ ñō tǎĩmbĩ gí 'dĩni 'dǎáyo.

16 Múngú ri tã ẹzi 'bá 'i ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní ívé ẹsi múké rĩ sĩ. Ẹzi tã ri úyú Ābūrámã vé rĩ pi ní céré, ẹzi 'yéná 'bá tǎĩmbĩ rĩ ru' 'bá rĩ pi ní kuyé, ẹzi kpá 'bá ẽ'yĩngará be Ābūrámã vé rĩ tĩni rĩ pi ní ĩndĩ. Ābūrámã ri ẹtẹpi 'bá ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi vé ni céré.

17 Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kínĩ, “Á 'bã mi adrii ẹtẹpi sùrù kárakará pi vé ni.” Ābūrámã ri 'bá ẹtẹpi Múngú ẽndrẹti gé 'dǎá, ẽ'yĩ Múngú āvũ sēepi ídrípi gōó ídri rú, āzini ngá rĩ pi gbiipi ĩfũupi ngá adriipi 'dǎáyo ni agásĩ rĩ rá.

18 Ābūrámã ã ụsũ dō 'í ícó mvá tiji ku drǎáāsīyā, 'bã ẹsi tã Múngú ní 'yoó, “Mívé úyú ri ímú ízú kárakará,” 'dĩri ẽ'yĩzú rá.

19 Ābūrámã ã dē dō, ĩrivé ílĩ lē dō kōdō caá mǔdǔrǔlǔ ālu, ũkú ni Sárā ã adri dō úndó rú drǎáāsīyā, Ābūrámã vé ẽ'yĩngará ísĩ ĩgōó vúlé kuyé.

20 Ābūrámã 'bã 'í ẹsi céré kuú tã Múngú ní ẹzi 'í ní 'dĩri drĩgé. Ádarú Ābūrámã tu pá tĩtĩ

ívé ẹ'yĩngará agá, ìrivé ẹ'yĩngará 'dĩri sē íngúkí Múngú rì ãní rá.

²¹ Ābūrámā nĩ áamá uletere 'yozú kínĩ, Múngú rì ùkpō be, ìri tā 'í ní ẹzịí rĩ 'dụ nga rá.

²² Ābūrámā ní Múngú rì ẹ'yĩí gí rĩ sī, Múngú ã'yĩ ìri adrií 'bá pịrị 'í ẹndrẹtị gé.

²³ Múngú 'bā Ābūrámā rì adrií 'bá pịrị 'í ẹndrẹtị gé, ìri ní Múngú rì ẹ'yĩí gí rĩ sī, tā Múngú ní 'yoó 'dĩri adri 'yéṅá Ābūrámā ní kuyé,

²⁴ Múngú 'yo kpá tā 'dĩri 'bá ní ìndĩ, 'bá ní Múngú Úpí Yésũ rì íngápi gōópi ídri rú drāngará gálésĩ rĩ ẹ'yĩí gí rĩ sī, 'bávé ẹ'yĩngará 'dĩri sē Múngú ní kpá 'bā ã'yĩí adrií pịrị 'í ẹndrẹtị gé ãní.

²⁵ Múngú sē Yésũ rì drāá 'bávé ùnjĩkānyā ã tā sī, inga ìri gōó ídri rú, 'í ã'yĩ rí 'bā adrií pịrị 'í ẹndrẹtị gé.

5

Ẹ'yĩngará rì ãyĩkō sē

¹ 'Bá ní Múngú rì ẹ'yĩí gí rĩ sī, Múngú sē 'bā ícá pịrị 'í ẹndrẹtị gé, 'bā nóni adri tā be kírì Múngú ẹndrẹtị gé, tā múké Úpí Yésũ Kúrísítō ní 'oó 'bá ní rĩ sī.

² Yésũ íjì 'bā i'daá Múngú ẹndrẹtị gé, ã'yĩ 'bā ícá pịrị ẹsì múké ívé rĩ sī, āzini 'bá ní 'i ẹ'yĩí gí rĩ sī. 'Bá nĩkí áamá uletere 'yozú kínĩ, 'bā ãyĩkō sī, 'bā rì ẹsì 'bā lēzú Múngú vé dīngará pọwụpọwụ 'dāri ísúzá.

³ 'Bā kpá ìzāngā ísú rá, 'bo ìzāngā rĩ agá, 'bā adri ãyĩkō sī, ã'diātāsīyā 'bā ẹsì úmbé ìzāngā rĩ ã nyangará gá.

⁴ Ẹṣí úmbéngará ìzāngā nyazú rĩ, ìri sē 'bâ adri ũkpó ũkpó, Múngú ri 'bâ ã'yĩ rá, adringará ũkpó ũkpó 'díní 'dĩri, ìri sē 'bâ ẹṣí 'bã tā ĩ ní ímú 'bã pazú rĩ drĩgé.

⁵ Ẹṣí 'bá ní 'bãá tā drĩdrĩ 'dílé rĩ drĩgé 'dĩri, 'bã úvã ícó fũú ãní ku, ã'diātāsīyã Múngú ìpě Índrí Uletere rĩ ímú ívé lēngará sēé 'bã ẹṣí agá nĩ.

⁶ Kúrísítō ímú drãá 'bã paá sã pĩrĩ rĩ gé, sã 'dãri gé, 'bã ùnjĩkãnyã agá, 'bã ícókí 'bã paá ùnjĩkãnyã rĩ agásĩ bã ku.

⁷ Ìri ũkpó ũkpó 'bã ãzi ní 'i adizú drãzú 'bã tā be pĩrĩ Múngú ẹndrẹtĩ gé rĩ ã tā sĩ. Sã ãzi ni sĩ, 'bã ãzi ri ícó 'i adi sē drã 'bã tā be múké rĩ ã tā sĩ rá.

⁸ 'Bã adrikí dō ùnjĩkãnyã agá drãáãsīyã, Múngú 'i'da ívé lēngará 'bã ní ãmbúgú, ìpě Kúrísítō ri ímú drãá 'bã tā sĩ.

⁹ Múngú ã'yĩ 'bã adrií pĩrĩ 'í ẹndrẹtĩ gé Yésũ vé ãrí dãápi rĩ sĩ, tā agaápi rá rĩ, ìri tā úmvúlésĩ Yésũ ní 'bã pazú jĩkó Múngú ní tā lizú 'bã drĩgé rĩ agásĩ rĩ.

¹⁰ 'Bã adrikí dō ándúrú ari'ba Múngú vé ni drãáãsīyã, Múngú údé 'bã ãsámvú 'í be rĩ ícá múké Mvópĩ vé drãngará sĩ gí. Tã agaápi rá rĩ, Múngú ri ímú 'bã pa 'ĩ Mvópĩ ní ídrí gí rĩ sĩ.

¹¹ 'Bo tā rĩ adri 'yẹṅá 'dĩ kuyé, 'bã nóni ãyĩkō sĩ, ã'diātāsīyã Múngú ìpě Úpí Yésũ Kúrísítō ri ímú 'bã ãsámvú údé Múngú be.

Ádámã pi vé tã Kúrísítō be rĩ

¹² Ádámã kã ùnjĩkãnyã 'oó gí, sē ùnjĩkãnyã ìmũlũ 'bã vũ drĩgé rĩ pi céré, 'bã rĩ pi ní rií

ũnjĩkãnyã 'oó rĩ sĩ, sě nóni 'bá rĩ pi céré ri ũdrãdrã.

¹³ Drĩdrĩ ni, ĩ ní drĩ tãĩmbĩ Mósě vé rĩ sězú kuyé rĩ gé, ĩsúzú 'bá rĩ pi ri ũnjĩkãnyã 'o vũ drĩgé nŕgó. Tãĩmbĩ ã adri té dŕ 'dãáyo, tã ãzi lũúpi kĩnĩ, 'bá rĩ ñŕ tãĩmbĩ gĩ 'dĩni 'dãáyo.

¹⁴ Í'dózú lókĩ Ādámã* vé rĩ gé 'dãá, cĩmgbá ícázú lókĩ Mósě† vé rĩ gé, 'bá rĩ pi céré rikĩ ũdrãdrã. Ātã 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá sũ Ādámã ní 'oó Múngú vé tãĩmbĩ ñŕzú rĩ tĩnĩ kuyé rĩ pi ũdrãkĩ rá. Ādámã ri 'bá ãlu, ĩjĩ ũnjĩkãnyã 'bá drĩgé céré, Kúrísítŕ ri kpá 'bá ãlu, ímũ 'bã paá ũnjĩkãnyã agásĩ céré.

¹⁵ 'Bo fěfě Múngú ní sěé 'bá rĩ pi ní ęsĩ múké sĩ 'dĩri, ãsãmvú ni aco 'i ũnjĩkãnyã Ādámã ní 'oó rĩ be rá. Ũnjĩkãnyã 'bá ãlu ní 'oó 'dĩri sĩ, ĩjĩ drã 'bá kárãkarã pi drĩgé. 'Bo tã agaápi rá rĩ, ĩri fěfě Múngú ní sěé, ĩri ní 'bá ãlu Yēsũ Kúrísítŕ rĩ ĩsězú ęsĩ múké sĩ 'bá rĩ pi trũzú ĩvé ũnjĩkãnyã agásĩ rĩ.

¹⁶ Ũnjĩkãnyã Ādámã ní 'oó 'dãri sě ĩrĩñãkĩ 'bá rĩ pi ãnĩ céré. Fěfě Múngú ní sěé 'bá rĩ pi ní rĩ, ãsãmvú ni aco 'i ũnjĩkãnyã Ādámã ní 'oó rĩ be rá.

---

* **5:14** 5:14 Ādámã: Ādámã ri 'bá Múngú ní í'dó gbiĩ drĩdrĩ rĩ. ĩri ętępi 'bá vũ drĩgé rĩ pi vé ni céré. ĩrivé ũkũ Ēvã ri ęndrępi 'bá vũ drĩgé rĩ pi vé ni céré. 'Í lã Í'dóngárã 1-5. † **5:14** 5:14Mósě: Yŕsępã kã drãã gĩ, 'bãgũ Ējępętŕ vé rĩ 'bã anji ĩsērělē vé rĩ pi ęzi ngãã tũgęrĩ rú caá ĩli mũdũrũlũ sũ (400). Kúru Múngú ní Mósě ri ĩpęzú ímũzú anji ĩsērělē vé rĩ pi pazú adringárã tũgęrĩ rú rĩ agásĩ. Múngú sě tãĩmbĩ rĩ Mósě ní, ã lũ anji ĩsērělē vé rĩ pi ní, sězú ĩ ní tãĩmbĩ rĩ zĩzũ tãĩmbĩ Mósě vé ni ãnĩ. Tĩkĩ Mósě ri ĩsũ ãkũdē ĩli rĩ ca mũdũrũlũ sũ (1,400), ĩsũ ãkũdē tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Wũngárã 2-24.

'Bâ rikí dô ùnjĩkãnyã 'oó mužú dđĩ dđĩ drãããsiyã, 'bâ Yësũ rĩ ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi, fěfě Múngú ní sěe 'bá ní rĩ, ĩri sě 'bã adri pĩrĩ ĩri ẹndrẹtị gé.

17 Ùnjĩkãnyã 'bã ãlu ní 'oó 'dĩri sě drãngará ọrú 'bã rĩ pi ẹ drĩ céré. 'Bo tã agaápi rá rĩ, 'bã Múngú ní ẹsị múké 'bãã kọpi ní, ĩri ní kọpi sěe adrii pĩrĩ 'í ẹndrẹtị gé rĩ pi, kọpi ímụ málũngã rụ 'bã ãlu 'dĩri vé tã sĩ, sã kọpi ní mužú adrizú 'bũ gé 'dãã rĩ gé, 'bã 'dĩri Yësũ Kúrísítõ 'i.

18 Ùnjĩkãnyã ãlu Ādámã ní 'oó rĩ sĩ, ĩ té kōdō 'bã rĩ pi ĩrĩñã céré, 'bo Kúrísítõ 'o tã ãlu pĩrĩ, sě Múngú ri ícọ 'bã rĩ pi ãrěvú ã'yĩ céré adri pĩrĩ 'í ẹndrẹtị gé, kọpi ícọ ídri 'dáni'dáni rĩ ịsụ rá.

19 Ādámã ri 'bã ãlu, ĩri ní tã Múngú vé rĩ 'dujú ngaá kuyé rĩ sĩ, sě 'bã kárakarã fikí ùnjĩkãnyã 'oó. 'Bo Yësũ ri 'bã ãlu, 'du tã Múngú vé rĩ pi ãrěvú ngaá céré, sě Múngú ri ímụ 'bã kárakarã ã'yĩ adri pĩrĩ 'í ẹndrẹtị gé.

20 Múngú sě tãimbị rĩ pi 'bã rĩ pi ní céré, 'bã rĩ pi ã ámakí rí ùnjĩkãnyã ĩ ní 'oó rĩ ãní. 'Bo 'bã rĩ pi ní ríi ùnjĩkãnyã 'oó mužú dđĩ dđĩ rĩ sĩ, Múngú vé ẹsị múké ĩri ní 'bãã 'bã ní 'dĩri gō tị mužú drĩgélé.

21 Ùnjĩkãnyã ọrú 'bã drĩ, ịjị drãngará 'bã drĩgé, 'bo nóni Múngú vé ẹsị múké tã be agaápi rá 'dĩri pa 'bã rĩ pi nĩ, ĩri sě 'bã ícã 'bã pĩrĩ Múngú ẹndrẹtị gé. 'Bã ẹ'yĩkí dô Úpí Yësũ Kúrísítõ ri gí, ĩri 'bã ní ídri 'dáni'dáni rĩ sě rá.

6

Kúrísítõ ndě ùkpõ ùnjĩkãnyã vé rĩ gí

¹ 'Bâ 'yokí rí ngóni? 'Bâ rikí nyo ùnjĩkãnyã 'oó mužú Múngú ã 'bã rí ívé éşı múké 'bã trüzú 'bávé ùnjĩkãnyã agásı 'dını?

² Adri 'dını kuyé! 'Bá índrékí sũ 'bá ũdrã 'bá gı ni pi tını, ùnjĩkãnyã gõ tã äzi 'oó 'bã rü 'bá gá ku, 'bã ícö ri áwı ùnjĩkãnyã 'o mužú 'dını älé?

³ İmi nĩkí kuyé 'yozú kını, kã 'bá ní bätízĩmũ sée, 'bá drãkí Kúrısıtö Yésũ be trü gı 'dını kuyé?

⁴ Bätízĩmũ ĩ ní sée 'bá ní rĩ sı, 'bá ũdrãkí, şıkı 'bã sũ ĩ ní Kúrısıtö ri şıı rĩ tını, Kúrısıtö íngá gõö ídri rú rá, 'bã kpá gõ íngá ídri rú sũ Kúrısıtö ní íngá ídri rú Ĕtépı vé ũkpö sı rĩ tını.

⁵ 'Bá drãkí dö sũ Kúrısıtö ní drãá rĩ tını, ĩ kpá ímü 'bã íngá gõ ídri rú, sũ ĩ ní ĩri íngáá gõö ídri rú rĩ tını.

⁶ 'Bá nĩkí rá 'yozú kını, 'bávé rü 'bã ùnjĩkãnyã vé nõri gbãkí pęti alambaku sıgé Kúrısıtö be trü gı, ùnjĩkãnyã ě şsü rı ũkpö ězi ngazú 'bã rü 'bá gá ku, 'bã gõkí adrii túgęri ùnjĩkãnyã vé ni ku.

⁷ Drãngará Kúrısıtö vé rĩ ní 'bã úmú ícá 'ı be ngá älu rĩ sı, sē nóni ùnjĩkãnyã ícö ězi ngáá 'bã rü 'bá gá ku.

⁸ 'Bá ní drãá Kúrısıtö be trü rĩ sı, 'bã ě'yıkı rá 'yozú kını, 'bã kpá ícö ídri ú'dı şsü Kúrısıtö be trü rá.

⁹ 'Bá nĩkí rá Kúrısıtö íngá gõö ídri rú drãngará gálésıla rá, ícö gõö drãá đđı ku, drã ícö ĩrivé ũkpö ndée ku.

¹⁰ Kúrısıtö kã drãá, drã vú älu ùnjĩkãnyã vé ũkpö ndėzú, ĩri nóni ídri rú ri ězi Múngú vé rĩ ngá.

11 Lẽ ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ, ìmi drãkí gí, ùnjĩkãnyã ícò ẹ̀zì ngaá ìmî rụ'bá gá ku, 'bo Kúrísítò Yèsù sê ìmi ní ídri rĩ gí, ìmi 'bá Múngú vé ni.

12 Lẽ ìmi kukí ùnjĩkãnyã ã ọ̀rú ìmî rụ'bá drãapi drãdrã 'dĩri ku, tã ùnjí rụ'bá nòri ní lěe rĩ pi, lě ìmi kukí ãní.

13 Lẽ ìmi rikí ìmî rụ'bá áyú rizú ùnjĩkãnyã 'ozú ku. Ngá múké rĩ, lě ìmi sêkí ìmî rụ'bá Múngú ní, sù ì ní 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi ingáá gòò ídri rú rĩ tĩni. Kúru lě ìmi áyúkí ìmî rụ'bá tã pìrì 'ozú, ìmi adrikí pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé.

14 Lẽ ìmi kukí ùnjĩkãnyã ã ri ìmî drĩ ọ̀rú ku, ã'diãtãsiyã ìmi adrikí tãimbì rĩ ã pálé gá kuyé, 'bo ẹ̀sì múké Múngú vé rĩ sê ìmi ní drĩwãlã gí.

Túgẹ̀rì tã 'o'bá pìrì rĩ pi

15 Tã pìrì ì ní lěe ã 'okí rĩ íngòri? Ẹ̀sì múké Múngú vé rĩ sĩ, Múngú ọ̀yù 'bá tãimbì rĩ agásì gí, 'dĩri lù nyo 'yozú kìnĩ, 'bá rikí ùnjĩkãnyã 'oó mužú 'dínì? Adri 'dínì kuyé!

16 Ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ, ìmi dõ túgẹ̀rì 'bá ãzi vé ni, ìmi ìrivé tã 'dù nga, ìmi dõ túgẹ̀rì ùnjĩkãnyã vé ni, ìri ìmi jì fi drã agá, 'bo ìmi dõ túgẹ̀rì Múngú vé ni, ìri sê ìmi tã pìrì ni 'dù nga 'dínì kuyé?

17 Ùnjĩkãnyã ándúru ìmi ní 'oó rĩ sĩ, sê ìmi adrikí kuú ãní túgẹ̀rì ùnjĩkãnyã vé ni. 'Bo á sê Múngú ní òwõ'difò ãmbúgú, ìmi ní tã ì ní ímbá ìmi ní rĩ ẹ̀'yìí ẹ̀sì be céré rĩ sĩ.

18 Nóni ọ̀yúkí ìmi ùnjĩkãnyã ìmi ní 'oó rĩ agásì gí, ãzini ìmi újákí nóni ìmi ícá túgẹ̀rì ẹ̀sì 'bã'bée tã pìrì 'ozú ni pi gí.

19 Má ũ'bĩ ãmivé tã, tã túgẽrĩ rĩ pi vé rĩ sĩ, ãmi nĩkĩ rĩ ũkpõ ũnjĩkãnyã vé rĩ ãnĩ. Drĩdrĩ ni, ãmi adrikĩ túgẽrĩ tĩnĩ ũnjĩkãnyã ãmi ní rĩ 'oó mụzú dđĩ dđĩ 'dĩri sĩ. Kúru nóni lē ãmi kukĩ ũnjĩkãnyã ãnĩ, ãmi 'okĩ tã pĩrĩ, ãmi adrikĩ rĩ ule Múngú ẽndrẽtĩ gé.

20 Ándúru ãmi ní adrizú túgẽrĩ rú ũnjĩkãnyã agá rĩ sĩ, ãmi ásíkĩ tã pĩrĩ 'ongará sĩ kuyé.

21 Tã múké ãmi ní ãsú ũnjĩkãnyã ãmi ní 'oó drĩnjã sēepi 'dĩri agá rĩ ã'di? Tã ũnjĩ ãmi ní 'oó 'dĩ'bée, kōpi drã ãjĩ ãmi drĩgé.

22 'Bo nóni oyukĩ ãmi ũnjĩkãnyã ãmi ní 'oó rĩ agásĩ gĩ, ãmi nóni ãtĩ'bá Múngú vé ni. Nóni ãmi ícákĩ ule Múngú ẽndrẽtĩ gé gĩ, ãmi ídri 'dãni'dãni rĩ ãsú rá.

23 'Bá ũnjĩkãnyã 'oopi rĩ, ãĩri ũfē drã sĩ, 'bá rĩ ẽ'yĩ dō 'bávē Úpĩ Yēsũ Kúrísítō ri gĩ, Múngú ri imũ ãri ní ídri 'dãni'dãni rĩ sē pĩrĩni.

7

Ũ'bĩkĩ ãjē ũkú jezú rĩ vé tã

1 Má édrĩpĩĩ má ọmvúpĩĩ má ní lēélē rĩ pi, ãmi nĩkĩ tãĩmbĩ Mósē vé rĩ rá, 'bá ídri rú rĩ, ãri adri tãĩmbĩ rĩ ã pálé gá, tãĩmbĩ rĩ drĩ ni ọrú sã ãri ní adrizú ídri rú rĩ gé.

2 Lē mã ũ'bĩ ãmi ní tã ãjē vé rĩ ũlũú, ágó je dō ũkú, ãri dō drĩ ídri rú, tãĩmbĩ rĩ kĩnĩ, ũkú rĩ ãrivé ni, 'bo ágó rĩ drã dō gĩ, tãĩmbĩ rĩ ã'yĩ rá, ágó ãzi ri ícó ọwúzĩ rĩ ẽ'yĩ 'í ní ũkú rú rá.

3 Ũkú 'dĩri je dō ágó ãzi, ãsúzú ãrivé ágó rĩ drĩ ídri rú, ũkú 'dĩri 'bã ọwũ gĩ. 'Bo ágó ni drã dō

gí, tãĩmbĩ rĩ ã'yĩ rá, ĩri ícọ́ ágó ãzi je rá, ícókí ĩri zĩ ọ̀wù' bá ku.

⁴ Má ẹ̀drípìjì má ọ̀mvúpìjì má ní lèlèlè rĩ pi, tã rĩ, ĩri 'dínì, ĩmi ẹ̀'yìkí nóni Kúrísítò ri gí, ĩmi índrékí sũ 'bá ùdrã' bá gí rĩ pi tìjì, nóni tãĩmbĩ rĩ vé ùkpõ nga ẹ̀zì ĩmî rù' bá gá ku. Kúrísítò ĩ ní ingáá gõó idri rú drãngará gálésì rĩ sè nóni ĩmi ícákí 'bá ívé ni pi gí, ĩri sè ĩmi tã múké ni pi 'o Múngú ã rù sĩ.

⁵ Lókí ùnjìkãnyã ní 'bã ászú gí rĩ gé, tãĩmbĩ rĩ sè 'bá ríkí ẹ̀sì 'bãá rizú ùnjìkãnyã 'ozú. Ùnjìkãnyã 'bá ní 'oó rĩ ìjì drãngará 'bá drìgè.

⁶ 'Bo 'bá índrékí sũ 'bá ùdrã' bée gí ni pi tìjì, nóni tãĩmbĩ rĩ gõ ẹ̀zì ngaá 'bã rù' bá gá ku. 'Bã nóni Múngú ní ẹ̀zì nga létì ú'dí Índrí Uleterè rĩ ní lùú 'bá ní rĩ sĩ, adri létì ùkù tãĩmbĩ ĩ ní sĩ rĩ vé rĩ sĩ ku.

Tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, ĩri 'bávè ùnjìkãnyã i'da ãmvé

⁷ Mâ 'yo rí íngóni, mâ 'yo rí tãĩmbĩ rĩ ùnjìkãnyã ìjì? Adri 'dínì kuyé! Tãĩmbĩ té dõ 'dãáyo, má ícọ́ té mávé ùnjìkãnyã nñì áamá ku. Má ícọ́ té nñì áamá 'yozú kìnì, ẹ̀sì 'bãngará 'bá ãzi vé ngá drìgè rĩ ùnjì 'dínì ku. 'Bo tãĩmbĩ rĩ kìnì, "Lè mî 'bã ẹ̀sì 'bá mî gãrã gá rĩ vé ngá drìgè ku."

⁸ Ùnjìkãnyã ìsú létì tãĩmbĩ rĩ áyúzú, mâ 'bã rí ẹ̀sì 'bá ãzi vé ngá drìgè dđì dđì. 'Bo tãĩmbĩ té dõ 'dãáyo, ùnjìkãnyã ri té adri ùkpõ ãkó.

⁹ Má ní drĩ tãĩmbĩ rĩ nñzú kuyé rĩ gé, á ri adrii bãdãrú, 'bo vùdrĩ ni gé, má kã nñì áamá 'yozú

kínĩ, tãĩmbĩ anigé, sê á nĩ áamá 'yozú kínĩ, ùkpõ ùnjĩkãnyã vé rĩ ású ma gí, sê á fi létì drãngará vé ni agá.

10 Má ìsù nĩĩ áamá 'yozú kínĩ, tãĩmbĩ ãlu ãlu kōdō ídri sēepi rĩ, sē Múngú lì mávé tã ùnjĩ, ìjì drãngará má drĩgé.

11 Ùnjĩkãnyã ìsù létì tãĩmbĩ rĩ áyúzú, mã mì ù'bázú ãní, ìjì drãngará má drĩgé.

12 'Bo tãĩmbĩ Múngú vé rĩ uletere, ìri pìrì, ìri múké.

13 Tãĩmbĩ adriípi múké 'dĩri, ìri nyo ícò drãngará ìjì má drĩgé rá? Ícò ìjì ãlunãni ku! Múngú áyú tãĩmbĩ adriípi múké 'dĩri, lüzú má ní kínĩ, ùnjĩkãnyã ri ùnjĩ.

È'dì 'dìngará ùnjĩkãnyã be rĩ

14 Tãĩmbĩ rĩ Múngú sē nĩ, 'bo ma 'bá áda, mã ícá kuú tũgẽrĩ rú ùnjĩkãnyã drĩgé.

15 Á nĩ tã mã ní rií 'oó rĩ kuyé. Tã pìrì mã ní kōdō lēé 'oó rĩ, á 'o ku, 'bo tã mã ní kōdō gãã sĩ rĩ, ma ri 'o rá.

16 Mã 'o dō tã pìrì ku drãããsĩyã, á nĩ rá tã mã ní rií 'oó rĩ ùnjĩ, mã ã'yĩ rá tãĩmbĩ rĩ múké.

17 Adri 'yozú kínĩ, ma ri tã ùnjĩ 'dĩri 'o ãkã yã 'dĩni kuyé, ùnjĩkãnyã fiípi kú mã èsì agá nōri sē ma ri tã ùnjĩ 'dĩri 'o nĩ.

18 Á nĩ rá tã ãzi múké mã èsì agá ãlunãni 'dãáyo, á lē dō kōdō tã múké 'oó, ãní sē mã ícò 'oó bã ku.

19 Á lē kōdō tã múké 'oó, 'bo mã ícò 'oó ku. Á lē kōdō tã ùnjĩ 'oó ku, 'bo ma ri tã ùnjĩ rĩ 'o rá.

20 Ma ri tã ma ní kōdō ícō 'oó ku ni 'o mužú, 'dĩri lũ 'yozú kínĩ, á 'o tã rĩ ãkã kuyé, ùnjĩkãnyã fiípi má éşı agá rĩ sē ma ri tã rĩ 'o nĩ.

21 Tãĩmbı rĩ i'da má ní uletere, má kãdō lēé kōdō tã múké 'oó, ma gō ri ùnjĩkãnyã 'o mužú áyu.

22 Á lē tãĩmbı Múngú vé rĩ éşı be céré.

23 'Bo tãĩmbı āzi anigé, ĩri ri ězı nga mâ rı'ba gá, ĩri ri ě'dı 'dı tãĩmbı Múngú vé rĩ be mâ éşı agá. Tãĩmbı 'dĩri rı má ícá kuú túgĕrĩ ùnjĩkãnyã vé ni, ĩri sē ma ri ùnjĩkãnyã 'o nĩ.

24 Á, ĩzãngã mávé nōri! Ā'di ri ícō ma pa ùnjĩkãnyã ma jĩpi fiípi drã agá nōri drıgé sĩ nĩ?

25 Á sē ōwō'difō Múngú ní, Úpı Yĕşü Kúrısıtō ní 'bã paá 'bávė ùnjĩkãnyã agásı rĩ sĩ.

Mávė úmĩ gé nōlé, ma túgĕrĩ riípi tãĩmbı Múngú vé rĩ 'duúpi ngaápi ni, 'bo ùnjĩkãnyã má ní rií 'oó rĩ sĩ, má ícá nōni kú túgĕrĩ ùnjĩkãnyã vé ni.

8

Índrı Uletere rĩ 'bã ní ídri sē nĩ

1 Nōni 'bã Kúrısıtō Yĕşü ri ě'yı'ba gı rĩ pi, ícókı tã lıj kōpi drıgé ku,

2 ā'diātāsıyã Índrı Uletere ũkpō be ídri íngápi Kúrısıtō Yĕşü vúgá rĩ sēépi ĩmi ní rĩ, oyu ĩmi ĩfũú ũkpō ùnjĩkãnyã riípi ĩmi jĩpi fiípi drã agá rĩ sígé sĩ gı.

3 Tãĩmbı Mósē vé rĩ ícō 'bã ní ídri sēé ku, ā'diātāsıyã ùnjĩkãnyã riípi 'bã drı ırıpi 'dĩri sē 'bã ícákı kuú ũkpō ãkó. 'Bo Múngú ĩpē ívé Mvã, ímúkı ĩri tıj 'bã áda rú, sũ 'bã vũ drıgé

nõgó ùnjĩkãnyã be rĩ tĩni, adi 'i sěe drãã 'bávė ùnjĩkãnyã tĩ gé. Múngú sě Kúrísítõ ri drãã tã lizú ùnjĩkãnyã drĩgé.

⁴ Múngú 'o tã 'dĩri 'dĩni, 'bã 'okĩ rĩ tã pĩri sũ tãĩmbĩ Mósė vé rĩ ní lěe rĩ tĩni, 'bã 'bãkĩ rĩ ẹsĩ tã ùnjĩ rũ'bã nõri ní lěe rĩ pi drĩgé ku, 'bã 'dũkĩ rĩ tã Índrĩ Uleterė rĩ ní lěe rĩ pi ngaá áyu.

⁵ 'Bã ẹsĩ 'bã'bée ùnjĩkãnyã rũ'bã nõri vé rĩ drĩgé rĩ pi, kõpi ri ẹsĩ 'bã cérė tã rũ'bã nõri vé rĩ drĩgé. 'Bo 'bã ẹsĩ 'bã'bée Índrĩ Uleterė rĩ drĩgé rĩ pi, kõpi ri ẹsĩ 'bã cérė tã Índrĩ Uleterė rĩ ní lěe ã 'okĩ rĩ drĩgé.

⁶ 'Bã ẹsĩ 'bãápi kú cérė ùnjĩkãnyã drĩgé rĩ, ìrivė ùdũ drãngará. 'Bo 'bã ẹsĩ 'bãápi tã Índrĩ Uleterė rĩ ní lěe ã 'okĩ rĩ drĩgé rĩ, ìri ídri 'dãni'dãni rĩ ịsũ rá, ãzini ìri tãkiri ịsũ rá.

⁷ 'Bã ẹsĩ 'bãápi kú ùnjĩkãnyã drĩgé rĩ, ìri ãrĩ'bã Múngú vé ni. 'Bã sũ 'dĩri tĩni 'dĩri, gã tãĩmbĩ Múngú vé rĩ sĩ, ícõ tãĩmbĩ rĩ ngaá ku.

⁸ 'Bã ẹsĩ 'bã'bée ùnjĩkãnyã rũ'bã nõri vé rĩ drĩgé rĩ pi, sě Múngú ní ãyĩkõ ku.

⁹ Nõni ùnjĩkãnyã ícõ ìmĩ drĩ ọrũ ku. 'Bo Índrĩ Múngú vé rĩ dõ ìmĩ ẹsĩ agá anigė, ìri ìmĩ drĩ ko nĩ. Índrĩ Kúrísítõ vé rĩ dõ 'bã rĩ ẹ ẹsĩ agá 'dãáyo, 'bã 'dĩri adri Kúrísítõ vé ni ku.

¹⁰ Kúrísítõ ri dõ ìmĩ ẹsĩ agá anigė, ìmivė rũ'bã ri dõ ícõ drã rá ìmi ní ùnjĩkãnyã 'oó rĩ sĩ drããsĩyã, ìmivė ìndrĩ ri áwĩ adri ídri rũ, ã'diãtãsĩyã Yẹsũ sě ìmi ícákĩ pĩri Múngú ẹndrẹtĩ gé gĩ.

¹¹ Múngú Yẹsũ ri ingãápi gõó ídri rũ drãngará

gálésĩ rĩ, ĩrivé Índrí dõ ĩmĩ ẹsị agá anigé, ĩri ivé Índrí Uleterere ĩmĩ ẹsị agá rĩ áyú ĩmivé rụ'bá drãápi gí rĩ újá ícá gõ ídri rú.

¹² Má ẹdrípìì má ọmvúpìì má ní lěélě rĩ pi, lě 'bâ 'okí tã múké, lě 'bâ rikí ùnjĩkãnyã rụ'bá nōri ní lěé rĩ 'oó ku.

¹³ ĩmi áwíkí dõ rií ùnjĩkãnyã rụ'bá nōri ní lěé rĩ 'oó, ĩmivé ỳdđ ri adri drãngará. 'Bo Índrí Uleterere rĩ dõ ĩmĩ ẹsị agá anigé, ĩri ĩmi ĩzã ko ĩmi ugazú, ĩmi gōkí rí ùnjĩkãnyã 'oó dđi ku, Índrí Uleterere rĩ kúru ĩmi ní ídri 'dáni'dáni rĩ sě.

¹⁴ 'Bá Índrí Uleterere Múngú vé rĩ ní rií kọpi ẹ drĩ koó rĩ pi, kọpi anji Múngú vé ni.

¹⁵ Índrí Múngú vé rĩ sě ĩmi adrikí tųğęrĩ ỳrị rú ni pi kuyé, ĩmi ịsúkí Índrí Múngú vé rĩ gí, ĩmi nóni anji Múngú vé ni. Índrí Múngú vé rĩ sě 'bâ ri Múngú ri zị "Ábã, 'Bá Ẹtẹpi."

¹⁶ Índrí Múngú vé rĩ, ĩri sě 'bâ nị áamá uleterere 'yozú kínĩ, 'bâ anji Múngú vé ni.

¹⁷ Nóni 'bá ní adrií anji Múngú vé ni rĩ sĩ, 'bâ drĩlé múké ĩri ní sěé Kúrísítō ní rĩ ịsú rá, 'Bá nyakí dõ ĩzãngã sụ Kúrísítō ní nyaá rĩ tịni, Múngú ri kpá ímụ 'bâ íngú sụ ĩri ní Kúrísítō ri íngú rĩ tịni.

'Bá Múngú vé rĩ pi úmvúlésĩ tã múké ịsú rá

¹⁸ Á nị áamá múké, ĩzãngã 'bá ní nyaá ãndrũ nōri, ĩri anigé, 'bo íngúngará úmvúlésĩ Múngú ní ímúzú 'bâ íngúzú rĩ, tã ni aga rá.

¹⁹ Ngá ãrěvú céré Múngú ní gbií vũ drĩgẹ nōgó rĩ pi, kọpi ri ẹsị 'bã rizú ỳ'dđ Múngú ní úmvúlésĩ 'bá adri'bée anji ivé ni pi rú rĩ i'dazú rĩ ỳtězú.

²⁰ Ngá Múngú ní gbiú rĩ pi ẽ drĩ ábákí céré, adri 'yozú kínĩ, kòpi lèkí nĩ yã 'díní ku, Múngú lè tã rĩ ã 'o 'i 'díní nĩ. Ngá í ní údé rĩ pi ímú ẹsị 'bã 'yozú kínĩ,

²¹ ĩ ímú ĩ pa drã sílè gá sĩ rá, ãzini ĩ ícókí ñmaá ku, ĩ ímú drĩwālã ìsù fizú anji Múngú vé ñngará pòwùpòwù rĩ ìsù'bá rĩ pi ãsámú gé rá.

²² Ngá ãrèwú céré wũ drĩgé nògó rĩ pi, kòpi ri drĩ cì ambamba cìngbá lókí ãndrũ rĩ gé, sù ùkú riipi mvá tĩpi rĩ ní rií drĩ cì rĩ tĩnì.

²³ Adri 'yéná ngá 'dĩ'bée ri drĩ cì nĩ kuyé, 'bã Yèsù ri ẹ'yĩ'bá gí nò'bée, 'bã kpá ri drĩ cì ìndĩ, tã 'bá ní rií ù'dù Múngú ní ímúzá 'bã ã'yìzú adrizú anji ívé ni rú rĩ ùtèzú rĩ sĩ, Índrí Uletere rĩ sè 'bá nĩkí tã 'bá ní rií ùtèé rĩ gí, ãzini sè 'bá nĩkí tã Múngú ní ímúzá 'bã rù'bá ùjázú ícázú ú'dí, 'bã rù'bá ní gòzú drãzú ñjì ku rĩ gí.

²⁴ Tã 'bá ní ẹsị 'bãzú drĩ ni gé rĩ, ĩri 'bã pa nĩ. Nóni 'bã ri ẹsị 'bã drĩwālã ĩ ní ímú sèé 'bá ní rĩ ùtèzú, 'bo 'bá ìsùkí drĩ kuyé. 'Bá ãzi ícò ẹsị 'bãá ngá 'í ní ìsù gí rĩ ã tã ùsùzú ku.

²⁵ 'Bo 'bã dõ ri ẹsị 'bã ngá 'bá ní drĩ ìsù kuyé rĩ drĩgé, lè 'bã 'bãkí ẹsị mādã rizú ùtèzú.

²⁶ 'Bá ní adrií tã be múké kuyé rĩ sĩ, Índrí Uletere rĩ 'bã ìzã ko nĩ. ã'diātāsīyã 'bá nĩkí ngá 'bá ní lèé ẹ'yì Múngú vúgá rĩ zìbe ku, Índrí Uletere rĩ 'bá ní Múngú ri zì ìzāngā be ãmbúgú 'í ẹsị agá, 'bá ãzi ícò tã ni átá bã ku.

²⁷ Múngú riipi 'bã ẹsị ndreépi rĩ nĩ úmĩ Índrí Uletere rĩ vé rĩ rá, ã'diātāsīyã Índrí Uletere rĩ ri Múngú ri zì 'bã ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní, sù Múngú ní

lěé rĩ tịni.

Tã āzi 'bã gũupi āmvé Múngú vé lěngará agásĩ ni 'dãáyo

²⁸ 'Bá nĩkí kpá rá 'yozú kínĩ, tã ri 'bá 'bã ìsù' bée rĩ pi agásĩ, Múngú ri tã múké 'o 'bá 'i lě' bá lě lě rĩ pi ní nĩ, tã ni íbí íngá ẹsị ni agá, ùpě íngá 'bá 'dĩ' bée nĩ.

²⁹ Múngú nĩ 'bá 'dĩ' bée ìnọgọsị, ùpě kọpi ímú adrii sù 'i Mvọpi tịni, Yẹsũ ri kọpi ní Mvã kãyú Múngú vé anji kárakarã rĩ pi ասámvú gé.

³⁰ Múngú ã'yĩ 'bá 'í ní ùpěé 'dĩ' bée nĩ, zị kpá 'bá 'dĩ' bée nĩ, kọpi ẽ ímúkí rí adrii 'bá ívé ni, 'bã kọpi adrii 'bá pịrị 'í ẹndrẹtị gé, zị kọpi, ẽ ímúkí rí kọpi íngú sù ì ní 'i íngú rĩ tịni.

³¹ Tã 'dĩ' bée ã tã sĩ, 'bã átákí rí íngóni? Múngú ri dō 'bá be trụ, 'bã āzi ri nyo ícọ 'bã 'o ùnjí rá?

³² Múngú uga ívé Mvã 'bã tã sĩ kuyé, ìpě ìri 'bá ní rá. Múngú 'o dō tã 'bá ní 'dĩri tịni, ícọ nyo 'bá ní ngá ǎrěvú sěé céré pírini ku?

³³ Múngú 'yo dō kínĩ 'bá ívé 'í ní ùpěé 'dĩ' bée anji ívé ni, āzini 'bã kọpi adri 'bá pịrị 'í ẹndrẹtị gé gí pírí, ã'di ri ícọ tã ìjị kọpi drịgé, kọpi tōzú 'yozú kínĩ kọpi ùnjí nĩ?

³⁴ ã'di ri ícọ 'yo kọpi ùnjí nĩ? Kúrísítō Yẹsũ drã kọpi ã tã sĩ, íngakí ìri gōó ídri rú, nóni úrì Múngú vé drị ẹndẹpị gé, ìri ri Múngú ri zị kọpi ní.

³⁵ Ngá āzi nyo ícọpi 'bã ասámvú acoópi Kúrísítō be lěngará Kúrísítō ní 'bã lězú 'dĩri agásĩ ni anigé? Tã ùkpó ùkpó, ìzāngā, ọcũngará, ẹbírì, bōngó ǎkō, tã ùnjí drã ìjìpi ni, tã ì ní ùlǎã

'dĩ'béé, kôpi nyo ícó 'bã ãsãmvú aco Kúrísítõ be rá?

³⁶ Sîkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kınĩ,
 “Mı tã sî, ú'dú ãlu ãlu, 'bã rĩ pi lëkí riı 'bã ú'dı,
 'bã índrékí sũ kãbĩlõ ĩ ní riı úlılı rĩ pi tııı.”

³⁷ Tã ãzi 'bã gũıpi ãmvé ni 'dãáyo. Tã ũnjı 'dĩ'béé kádõ 'bã ısú, 'bã ícó pá tu tııı ũkpõ Kúrísítõ 'bã lëepi lëłë rĩ vé rĩ sî.

³⁸ Má epı tã 'dĩri sî múké múké 'yozú kınĩ, drãngará, dõku ídri, dõku mãlãykã, dõku índrı ũnjı rĩ pi,* dõku tã nõni ri'ba 'i nga'béé rĩ pi, dõku tã úmvúlesı ímú'ba ĩ nga'ba drıdrı 'dılé rĩ pi, dõku ũkpõ ırukõ'béé, ngá 'dĩ'béé ícókı 'bã ãsãmvú acoó Múngú 'bã lëepi lëłë rĩ be ku.

³⁹ Ŭkpõ íngá'ba 'bũ gélesı rĩ pi, dõku ũkpõ vũ drıgé nõgó ãngũ wılıwılı rú rĩ agá rĩ pi, ngá Múngú ní gbiı rĩ pi, ícókı 'bã ãsãmvú acoó lëngará Múngú ní i'daá 'ba ní Kúrísítõ Yésũ 'bávé Úpı ã rı'ba gá 'dĩri agásı ku.

9

Múngú ĩpë İsërelë rĩ pi nı

¹ Kúrísítõ nı rá, tã má ní átá rı, ĩri tã áda, adri ũnjõ ku, yıkı mávé rı, ãzini İndrı Uletere rı lũ kpá má ní kınĩ, tã má ní átá rı tã áda.

² İzãngã fi má ęsı agá, së mã ęsı nõ ambamba

8:36 8:36 Sãwımä 44:22 * **8:38** 8:38 İndrı ũnjı rĩ pi: İndrı ũnjı rĩ pi ándúru mãlãykã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãã, kôpi nõkı tãımbı Múngú vé rı, Sãtãnã ri kôpivé ãmbúgu. Múngú ídro kôpi 'bũ gé 'dãási vügá nõó, kôpi gõkı ufuú índrı ũnjı, kôpi ri 'ba rı pi ní izãngã së vũ drıgé nõgó. 'Í lã I'dangará 12:7-9.

³ má é'dípáa Yāhúdī rī pi ã tā sī. Á lē Múngú ã tri ma, ã aco 'bã ãsámvú Kúrísítō be, má é'dípáa Yāhúdī rī pi ē ísúkí rí pangará bēsīnī.

⁴ Kōpi 'bã Īsērélē vé ni, Múngú ũpē kōpi adrií anji ívé ni. Múngú i'da ívé dīngará pōwŭpōwŭ rī kōpi ní, Múngú ru ũndī kōpi be, ezi ívé tãimbī kōpi ní. Kōpi ã rikí 'i ĩnjī Jó Múngú vé rī agá, āzini kōpi ē ísúkí rí tā 'í ní ezií rī bēnī.

⁵ Ābūrámã pi, Īsákã be, Yōkóbū sī, kōpi Yāhúdī rī pi vé é'bīpī drīdrī rī pi, tīkí Yēsŭ Kúrísítō rí 'bã áda rú, íbī ĩfūú úyú Īsērélē vé rī agá, Yēsŭ Kúrísítō rí Múngú 'i, ĩri ngá ārēvú drīgē sī céré āmbúgú, ē íngúkí ĩri mužú 'dáni'dáni! Āmīnã.

⁶ Ícókí 'yoó tā Múngú ní ezií Yāhúdī rī pi ní rī, 'du tā ni ngaá ku yã 'dīni ku. Adri 'yozú kīnī, 'bã Īsērélē vé rī pi céré nīkí Múngú rí rá yã 'dīni kuyé.

⁷ Úyú Ābūrámã vé rī pi* adrikí céré anji Ābūrámã vé ni kuyé. Múngú 'yo ívé búkū agá kīnī, “Úyú mívé rī pi ímú ĩfū Īsákã† rú'bá gá.”

⁸ Tã 'dīri lū 'yozú kīnī, anji Ābūrámã ní tī rú'bá rú'bá rī pi adrikí anji Múngú vé ni ku, anji Múngú ní tā ni ezií rī, kōpi adri anji Múngú ní 'duú 'bãá anji Ābūrámã vé ni rú ni pi.

⁹ Tã Múngú ní ezií rī 'dīni kīnī, “Ma ímú ĩgō sã nōri tīnī rī gé, ílī drī rī agá, Sárã rí ímú mvã

* **9:7** 9:7 Úyú Ābūrámã vé rī pi: Múngú ĩpē úyú Ābūrámã vé rī pi céré adrií anji ívé ni kuyé. ĩpē 'yēḡá úyú Sárã pi ní tī Ābūrámã be rī pi áyu, ĩpē Īsīmãélē Āgárã ní tī Ābūrámã be rí kuyé. † **9:7** 9:7 Īsákã: Īsákã rí mvã Múngú ní ezií Ābūrámã ní rī. 'í lã Í'dóngará 17-35. **9:7** 9:7 Í'dóngará 21:12

ágó tị rá.”

¹⁰ Ísákã ri 'bávé ẹ'bípị, je Rēbékã ri 'í ní ũkú rú, Rēbékã tị ĩri ní anjị āgō ẹtị rú,

¹¹ 'bâ nĩkí rí 'yozú kínĩ, lẹtị Múngú ní 'bá ĩpězú rĩ pịrị. Sã Rēbékã ní drĩ kọpị tịzú kuyé, dōku kọpị ní drĩ tã múké 'ozú kuyé, dōku tã ũnjí 'ozú kuyé rĩ gé,

¹² Múngú 'yo Rēbékã ní kĩnĩ, “Mvã kãyú rĩ ímụ ẹzị nga mvã ụdụ rĩ ní.” Múngú 'yo tã rĩ 'dínì lūzú kínĩ, ĩpě 'bá rĩ ẹzị ĩri ní ngaá múké rĩ ã tã sī ku.

¹³ Síkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kínĩ, “Á lē Yōkóbũ‡ ri áyu, á gā Ịsọwụ rĩ sī.”

¹⁴ 'Bã 'yokí rí ngóni? 'Bã 'yokí rí kínĩ, tã Múngú ní 'oó 'dĩri adri pịrị ku? Adri 'dínì kuyé!

¹⁵ Múngú 'yo Mósē ní kínĩ,

“Mâ ẹsị ri adri ĩdríkídri 'bá má ní ĩpěé rĩ ní, ma ícọ 'bá má ní lēé rĩ ẽ ĩzã ko rá.”

¹⁶ Tã 'dĩ'bée nga 'i tã 'bá áda ní lēé rĩ sī ku, dōku ũkpō 'bá áda vé ni sī ku, ĩri 'i nga ẹsị ĩdríkídri Múngú vé rĩ sī.

¹⁷ Síkí Búkũ Múngú vé rĩ agá, Múngú 'yo 'bāgú Ẹjẹpétō vé rĩ ní kínĩ, “Ma sē mi ícá 'bāgú rú, ma mávé ũkpō 'i da mí ní, kúru 'bá vū drịgẹ rĩ pi céré ímụ nĩ áamá 'yozú kínĩ, ma Múngú 'i.”

9:9 9:9 Ídóngará 18:10, 14   **9:12** 9:12 Ídóngará 25:23   ‡ **9:13** 9:13 Yōkóbũ: Yōkóbũ ri Ābūrámã mvọpị Ísákã vé mvã, ĩri anjị be mụdrị drị ni ĩrị, Múngú újá rụ ni zị Ịsērélē, úyú ĩrivé rĩ zikí anjị Ịsērélē vé ni. Sã Yẹsụ vé rĩ gé, zikí kọpị Yāhūdị. 'Í lã Ídóngará 25-50.   **9:13** 9:13 Mālákí 1:2-3   **9:15** 9:15 Wụngará 33:19   **9:17** 9:17 Wụngará 9:16

18 Múngú vé ẹ̀sì ri adri ìdríkídri 'bá ìri ní ìpěé lěé ẹ̀sì ìdríkídri 'bǎá ìri ní rĩ ní. Múngú ỳsù dō 'í lě 'bá rĩ ẹ̀ drì ẹ̀ ícá ùkpó ùkpó, ìri ícọ́ 'o rá.

19 'Bá ǎzi ri ícọ́ 'yo, “Múngú lě dō 'bâ 'okí tǎ rĩ sù 'í ní lěé rĩ tị̀nì pírí, ngá ìri ní 'yoó 'bâ ùnjí rĩ ǎ'di? ǎ'di ri ícọ́ tǎ Múngú ní ỳtìjì gí rĩ ñō nĩ?”

20 'Bo mi ǎ'di 'i átángá 'yoópi Múngú ní 'díní? Ngá ì ní údé rĩ, ìri nyo ícọ́ 'yo 'bá 'i údépi rĩ ní, “Mí údé ma 'díní ǎsì 'díní rá?”

21 'Bá riípi ùdrí gbípi rĩ, ỳrùtẹ̀ ǎlu ǎlu 'dĩri sī, ìri ícọ́ ùdrí rĩ ǎzi gbi, ìri ìgĩrĩ múké múké, ìri ǎzi rĩ gbi ìgĩrĩ ku.

22 Múngú lě ívé jìkọ́ i'daá, ǎzini ívé ùkpó i'daá 'bá ì ní lěé ú'dì rĩ pi ní tǎ lizú ǎní kọ̀pi drìgẹ̀, 'bo ìri tǎ ni 'du mụzú ẹ̀sì be mǎdǎ.

23 Múngú ri kpá ívé dǐngára pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀ rĩ i'da 'bá 'í ní ùpěé lěé ẹ̀sì múké 'bǎá kọ̀pi ní rĩ pi ní rá,

24 'bá ìri ní ùpěé rĩ 'bâ 'i, Yǎhùdì rĩ pi, ǎzini 'bá adri'bá Yǎhùdì rú ku rĩ pi.

25 Búkù nẹ̀bì Ỗsẹ̀yǎ ní sī rĩ agá, Múngú 'yo 'bá adri'bá Yǎhùdì rú ku rĩ pi ní kīnì,

“Ìmi adri'bée 'bá mávẹ̀ ni kuyẹ̀ 'dĩ'bée, nóni ma ìmi zì 'bá mávẹ̀ ni.

Ìmi 'bá má ní ǎndúru lěé ku 'dĩ'bée, ma ìmù ìmi lěé.”

26 Búkù Múngú vé rĩ 'yo kpá 'díní kīnì,

“Vürǎ ǎlu ǎlu ǎndúru má ní 'yoó ìmi ní kīnì,

‘Ìmi adrikí 'bá mávẹ̀ ni ku 'dĩri,’

nóni ma 'yo,

Ími ímú adri anji mávé ni, ma Múngú adriípi ídri rú rĩ 'i.' "

²⁷ Nébĩ Ísáyã átá 'bá Ísērélē vé rĩ pi ã tã sĩ 'díní,
 "Bá Ísērélē vé rĩ pi ã adrikí dō kárakará cínyáfã
 yĩí agá rĩ tĩni drãããsĩyã,
 'yéná ĩ ímú kōpi ē ĩmbítã ĩ ní kuú kíníkininjá
 'dĩ'bée pa áyu.

²⁸ Úpí ri ímú 'bá vũ drĩgé rĩ pi ĩrĩñã rá,
 ĩri kōpi ĩrĩñã mbēlēñá."

²⁹ Tã rĩ ímú 'i nga sũ Ísáyã ní 'yoó drĩdrĩ rĩ tĩni,
 "Úpí Múngú ã ku té dō 'bá rĩ pi vé
 úyú ē ĩmbítã ku,
 'bã té ũdrã cére sũ 'bá kũrú Sōdómōš vé rĩ agá
 rĩ pi
 ní ũdrãã 'bá kũrú Gōmórã vé rĩ agá rĩ pi be
 rĩ tĩni."

Ísērélē rĩ pi ě'yĩkí Múngú ri kuyé

³⁰ 'Bã 'yokí rĩ ngóni? 'Bá ándúru adri'bá
 Yãhúđĩ rú ku, tã 'o'bá pĩrĩ ku 'dĩ'bée, kōpi újákí
 nóni ĩ ícá 'bá pĩrĩ Múngú ęndręti gé, kōpi ní ĩri
 ě'yĩí gí rĩ sĩ.

³¹ 'Bo 'bá Ísērélē vé 'yo'bá kінĩ, ĩ lēkí ícá pĩrĩ
 Múngú ęndręti gé tãĩmbĩ rĩ vé tã sĩ 'dĩ'bée,
 tãĩmbĩ rĩ sē kōpi ícákí 'bá pĩrĩ kuyé.

³² Kōpi ĩsúkí tã pĩrĩ kuyé ãsĩ? Kōpi ĩsúkí kuyé,
 kōpi ní adrii ě'yĩngará ãkó rĩ sĩ, kōpi 'bákí ęsĩ
 rizú tãĩmbĩ rĩ 'duzú ngazú áyu. Kōpi adrikí sũ

9:26 9:26 Ōsáyã 1:10   **9:28** 9:28 Ísáyã 10:22-23   § **9:29** 9:29
 Sōdómō āzini Gōmórã: Múngú iza kũrú 'dĩ'bée ũnjĩkányã 'bá
 kũrú 'dĩ'bée agá rĩ pi ní 'oó rĩ sĩ lókí Ābūrãmã vé rĩ gé. 'Í lã
 Í'dóngará 18:20-33; 19:1-28.   **9:29** 9:29 Ísáyã 1:9

'bá ri' bá ĩ ũsĩ' bá írã 'i alaápi kú létì agá rĩ ã rú' bá gá rĩ tìni.

³³ Sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kìnĩ,
 “Á 'bã írã* kú Sĩónã† gá 'dãá'dã, 'bá rĩ pi ri ĩ ũsĩ
 rú' bá ni gé,
 írã rĩ sē kòpi ri u'de vūgá,
 'bá ĩri ẹ'yĩpi rá rĩ, ícò drĩnjá ịsụ ku.”

10

¹ Má ẹdrípìi má ọmvúpìi má ní lèlè rĩ pi, tã mã ẹsì agá nòlè má ní lèzú Múngú ri zizú 'bá Ịsèrélè vé rĩ pi ní rĩ, Múngú ã pa rí kòpi bènĩ.

² Á nĩ rá, kòpi 'bãkí úvã Múngú ri ñjĩzú, 'bo tã Múngú ní lèé kòpi ã 'okí rĩ fi kòpi drĩgè kuyé.

³ Kòpi ní létì Múngú ní 'bá rĩ ã'yĩzú adrízú pìrì 'í ẹndrètì gé rĩ nĩi kuyé rĩ sĩ, kòpi gãkí létì Múngú ní 'bá rĩ ã'yĩzú adrízú pìrì 'í ẹndrètì gé 'dĩri 'dugá ngagá sĩ, kòpi gòkí létì ìvé ni túngú ni 'duđú ngaá áyú.

⁴ Kúrísítò 'du tãimbì rĩ ngaá fũú tì ni gé gí, ãní 'bá céré ĩri ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi, Múngú ri kòpi ã'yĩ adri 'bá pìrì 'í ẹndrètì gé.

'Bá Kúrísítò ri ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi, Múngú ri kòpi pa rá

⁵ Mósè kìnĩ, 'bá rĩ 'du dō tãimbì rĩ ngaá rá, ĩri adri Múngú ẹndrètì gé pìrì. Sĩ kìnĩ, “'Bá tã 'oópi 'dĩni rĩ, lè ã 'du tã rĩ ngaá sũ tãimbì rĩ ní lèé rĩ tìni.”

* **9:33** 9:33 Írã: Írã 'dĩri Yèsũ 'i. † **9:33** 9:33 Sĩónã: Sĩónã ri ĩ kpá zì Yẹrùsālémã. **9:33** 9:33 Ịsáyã 8:14; 28:16 **10:5** 10:5 Lẹvítìkã 18:5

6 'Bo 'bá adriípi p̄iṛi Múngú ɛndrɛṭi gé ɛ'yĩngará be rĩ, ĩri 'yo, "Lě mí ri 'yoó mí ɛsí agá 'dǎlé, 'Ă'di ri nga mu 'bũ gé 'dǎlé Kúrísítō ri ĩjĩ vũgá nõó nĩ?' 'dĩni ku,

7 dōku, mí ri 'yoó 'Ă'di ri ícō fi mu 'bũ índri 'bá ũdrā'bá gí rĩ pi ní adrizú rĩ agá 'dǎá Kúrísítō ri inga gō ídri rú drāngará gálésĩ nĩ?' 'dĩni ku."

8 Búkũ Múngú vé rĩ 'yo kĩnĩ, "Ū'dúkó rĩ ĩnyinǎǎ mí be, ĩri ĩfũ mí tĩ gé, āzini mí ɛsí agálésĩ." Ū'dúkó 'bá ní ũlũú 'dĩri, 'bā ri tā ɛ'yĩngará vé rĩ ũlũ.

9 Mí 'yo dō mí tĩ sĩ, "Yɛsũ ri Úpí," āzini mí ā'yĩ dō mí ɛsí agá 'dǎlé 'yozú kĩnĩ, Múngú inga ĩri gōó drāngará gálésĩla ídri rú rá, Múngú ri mi pa rá.

10 Mí ɛ'yĩ dō Kúrísítō ri mí ɛsí agá 'dǎlé gí, mi adri 'bá p̄iṛi Múngú ɛndrɛṭi gé, āzini mí 'yo dō mí tĩ sĩ kĩnĩ, mi 'bá Kúrísítō vé ni, Múngú ri mi pa rá.

11 Búkũ Múngú vé rĩ kĩnĩ, "Bá ĩri ɛ'yĩpi rá rĩ, ícō drĩnjá ĩsũ ku."

12 Mi dō Yāhúdĩgú yā, mí adri dō Yāhúdĩgú ku yā, adri tā rú ku, ā'diātāsīyā Yɛsũ ri Úpí 'bá rĩ pi vé ni céré, 'bá 'yoópi kĩnĩ ā ko 'î ĩzā rĩ, ĩri 'bá 'dĩri ẽ ĩzā ko aga rá.

13 Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, "Bá céré Úpí ā rú zĩ'bá rá rĩ pi, Úpí ri k̄opi pa rá."

14 K̄opi ɛ'yĩkĩ dō Úpí ri kuyé, k̄opi ícō ĩri ā rú zĩ ngóni? K̄opi yĩkĩ dō ú'dúkó múké ĩrivé rĩ kuyé,

10:6 10:6 Dětōrōnómě 30:12   **10:7** 10:7 Dětōrōnómě 30:13

10:8 10:8 Dětōrōnómě 30:14   **10:11** 10:11 Īsáyā 28:16   **10:13**

10:13 Yōélě 2:32

kôpi ícô ïri ẽ'yĩ ngóni? 'Bá ãzi ùlũ dõ kôpi ní ù'dúkó múké 'dĩri kuyé, kôpi ícô yì ngóni?

15 Pěki dõ 'bá ãzi mužú ù'dúkó múké rĩ ùlũú kuyé, kôpi ícô ù'dúkó múké rĩ ùlũ íngóni? Siki Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnī, “Ngá múké rĩ, lě 'bã ndrekí 'bá ù'dúkó múké rĩ íjĩ'bã ùlũ'bã rĩ pi 'bã mĩ sī.”

16 'Bo Īsērélě rĩ pi ã urukọ ẽ'yĩkí ù'dúkó múké rĩ kuyé. Nębĩ Īsáyã 'yo 'dini kīnī, “Úpí, ã'di ẽ'yĩ ù'dúkó múké 'bá ní ùlũú rĩ rá nĩ?”

17 'Bá rĩ yì dõ ù'dúkó múké rĩ gí, ïri kúru ẽ'yĩ. Ù'dúkó múké rĩ, ïri tã Kúrísitõ vé rĩ.

18 'Bo á lě zĩj, ẽndẹpi Īsērélě rĩ pi yìkí nyo ù'dúkó múké rĩ kuyé? Kôpi yìkí rá. Siki Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnī,

“Ù'dúkó Múngú vé rĩ ayi mužú vũ drĩgé sī céré, átángá ĩ ní átá rĩ, ayi kpá mužú vũ drĩgé sī céré.”

19 Ẹndẹpi tã rĩ fi nyo 'bá Īsērélě vé rĩ pi drĩgé rá? Ẹ, fi rá. Mósě sī tã Múngú ní átá Īsērélě rĩ pi vé tã sī rĩ 'dini kīnī,

“Ma sē ĩmi ímụ ã'yã 'bã tākiri má ní sēé 'bã ãngũ urukọ agá rĩ pi ní rĩ sī.

Má kãdõ tākiri sēé 'bá adri'bã Yãhúdĩ rú ku tã ní fí kôpi drĩgé kuyé rĩ pi ní, ĩmĩ ẹsĩ ri ímụ ve kôpi ní ùnjí ùnjí.”

20 Īsáyã gõ átá ỳrĩ ãkó kīnī, Múngú kīnī,

“'Bá ma ndã'bée kuyé rĩ pi, ịsúkí ma rá.

'Bá mávé tã zì' bá kuyé rĩ pi, má i'da ma kòpi ẹndrẹti gé rá.”

21 'Bo Ísáyã kīnī, “Múngú átá 'bá Ísērélē vé rĩ pi ã tã sī kīnī,
 “Dụ ụ'dụ ãco, á ri kòpi mãá kòpi ẽ ímụkí rí má vùgá,
 'bo kòpi ẽ drị ùkpó ùkpó, kòpi gākí ma ẹ'yīgá sī.”

11

Múngú 'bã ẹ̀sì múké 'bá Ísērélē vé rĩ pi ní

1 Kúru á lē zì 'dínì, Múngú gã nyo ívé 'bá rĩ pi gí? Múngú gã kuyé! Lē ìmì nḱí múké 'yozú kīnī, ma Ísērélēgú, ma úyú Ābūrámã vé nì, má íbì ìfũú sùrú Běnyẹmìnẹ vé rĩ agá.

2 Múngú gã ívé 'bá 'í ní ùpěé í'dóngará gá 'dãã rĩ pi kuyé. Ìmì nḱí rá Búkũ Múngú vé rĩ kīnī, nẹbī Ēláyã* unu Múngú ẹndrẹti gé Ísērélē rĩ pi vé tã sī kīnī,

3 “Úpí, kòpi ú'dìkí mívé nẹbī rĩ pi, āzini kòpi ùḱōkí mívé vūrã rọbọḱọ zāzú rĩ pi rá, 'bá 'yéḱá ĩ ní kuú rĩ ma 'i. Kòpi nóni ri lẹti ndã lẹzú ma 'dìzú.”

4 Múngú újã Ēláyã ní ngóni? Újã Ēláyã ní kīnī, “Ma 'bá be élfũ ézḱrĩ (7,000), kòpi ùḱkí kũmũcí Bálã† ri ìnjìzú kuyé.”

10:20 10:20 Ísáyã 65:1   **10:21** 10:21 Ísáyã 65:2   * **11:2** 11:2 Ēláyã: Ēláyã ri nẹbī, Múngú 'dụ ìri mụzú 'bụ gé idri rú, drã kuyé. Tḱkí ìri àkūdē ìlì rĩ ca mụdḱrḱlḱ úrōmī (900), ísú àkūdē tḱkí drī Yésũ ri kuyé. 'Í lã 1 'Bágú 17-21; 2 'Bágú 1-3.   **11:3** 11:3 1 'Bágú 19:10, 14   † **11:4** 11:4 Bálã: Bálã ri ngá ĩ ní údé múngú rú nì. 'Í lã 'Bá Tã Lì' bá rĩ pi 6:25-32.   **11:4** 11:4 1 'Bágú 19:18

⁵ Ìri nyo adri lókí ãndrũ nõri vé rĩ tĩni, Múngú vé ẹsì múké rĩ sī, ùpě 'bá mādāṅáṅá Ìsèrélě rĩ pi ãsámvú gé adrii 'bá ívé ni.

⁶ Múngú ri 'bá rĩ pi ùpě ívé ẹsì múké rĩ sī, ã ùpě té dõ 'bá rĩ pi ẹzì kòpi ní ngaá rĩ sī, ìrivé ẹsì múké rĩ té adri ẹzì ãkó.

⁷ 'Dĩri lũ 'yozú kīnī, Ìsèrélě rĩ pi nděé ni pi ìsúkí Múngú vé ẹsì múké kòpi ní rii ndāá rĩ kuyé, 'bo mādāṅáṅá Múngú ní ùpěé rĩ pi ìsúkí ẹsì múké Múngú vé rĩ nī. 'Bo nděé ni pi ẹ drì ùkpó ùkpó.

⁸ Búkũ Múngú vé rĩ kīnī,
 “Múngú sē kòpi ã úmī ja 'i rá,
     kòpi ã ámakí rí tã rĩ ku,
 ọzũ kòpi ẹ mī,
     kòpi ã ndrekí rí tã ívé rĩ ku,
 āzini ọzũ kòpi ẹ bī,
     kòpi ã yìkí rí tã ku
 ícázú cĩmgbá ụ'dụ ãndrũ nõri gé.”

⁹ 'Bāgú Dāwúđi ní 'yozú kīnī,
 “Kòpi kádõ rii ì úmú ụmụ nyaá, lě ã urukí kòpi,
     ẹ ìrĩṅákí kòpi, ã uzekí kòpi u'deé vūgá.

¹⁰ Lě kòpi ẹ mī ẹ ẹsì, kòpi ã ndrekí rí āngũ ku,
     lě kòpi ã úgóró ã ọtrụ áwí kú nyonyo.”

Ì 'bá adri' 'bá Yāhúđi rú ku rĩ pi pa rá

¹¹ Á lě gōó zìđi, Yāhúđi rĩ pi u'dekí dõ vūgá gí, kòpi gōkí nyo íngá ụrụ ku? Adri 'dini ku. Kòpi ní létì Múngú vé ì ní adrizú pìrì rĩ gāá sī rĩ sī, ìri sē Ìsèrélě rĩ pi adri ã'yā sī 'bá adri' 'bá Yāhúđi rú ku rĩ pi ní pangará ìsú Yēsũ vūgá rĩ sī.

12 Yāhūdī rī pi ní Múngú ri gāá sī rī sī, sē 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ʔsúkí drīlé múké Múngú vé rī rá. Yāhūdī rī pi kádō ímú Múngú ri ẹ'yī, kúru ʔri sē Múngú ri ímú drīlé múké sē 'bá rī pi ní aga rá.

13 ʔmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dī' bée, agaápi rá rī, ma ri tā 'dīri átá ʔmi ní. Múngú ʔpē ma 'bá áyúáyū ni rú ʔmi ní, ma ri ẹzị nga ũkpō sī Múngú ní,

14 ā'diātāsīyā á lē mávé 'bá ʔsērélē vé rī pi ā 'bākí ā'yā ʔmi sī, kōpi ā ʔrụkọ ē ʔsúkí rí pangará āní.

15 Yāhūdī rī pi ní Múngú ri gāá sī rī sī, sē 'bá vū drīgé rī pi újákí ẹsị gí. Kōpi kádō ímú Múngú ri ẹ'yī, kōpi gō íngá adri ídri rú drāngará gálésí.

16 Ābūrāmā pi ní adrií ẹ' bípị ʔrụkọ' bée be ule rī sī, kōpivé úyú rī pi kpá adri ule, ānyāngā ʔrụkọ ʔ ní ʔjị sēé Múngú ní rī dō ule, ānyāngā ọmvú agá rī pi cére ule, ọetị rī vé úlá dō ule, ʔrivé drītị pi kpá adri ule.

17 Ọetị rī vé drītị pi ũṅókí dō gí drāāāsīyā, ʔmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dī' bée, ʔmi ọetị rī vé drītị ʔ ní ugaá ọetị ọlívē āzi rú' 'bá gá ni, ʔ jị ũdrō ọetị múké ni ā rú' 'bá gá. Ọetị úlá be múké ọlívē † vé rī, ʔri ídri sē ʔmi ní, ʔmi adri' bée drītị rú 'dī' bée.

18 Lē ʔmi rikí ʔmi íngú 'yozú kínī, ʔmi ndēkí drītị ʔ ní ũṅó 'dī' bée rá 'díní ku. ʔmi íngúkí dō ʔmi rá, ʔmi ʔsúkí tā 'dīri, ʔmi kokí ọetị úlá rī ē

† 11:17 11:17 Ọlívē: Ọetị ọlívē vé rī ʔri 'a ũ'a be, ʔ ícọ nya rá, ʔ ʔrivé ũ'a zo ũdu rú, Yāhūdī rī pi ri tịbị á'dí ũdu rī sī, āzini kōpi ri tō lāmbā agá, ācì 'yūzú āní.

ĩzã nĩ ku, peṭi úlá rĩ ĩmi ĩzã ko nĩ.

19 ĩmi ícò ỳsũ 'yozú kínĩ, “Peṭi rĩ ẽ drịti ĩ ní gaá ú'bé vũgá gí 'dĩ'bée, ĩri lẹti zĩ 'bá ní fizú adrizú kọpi ã vũrã gá.”

20 Tã 'dĩri tã áda. 'Bo ỳnǝkí kọpi gí, ã'diãtãsiyã kọpi ẹ'yĩkí Yésũ ri kuyé, ĩmi tukí pá tịti, ĩmi ní Yésũ ri ẹ'yĩ gí rĩ sĩ. Lẽ ĩmi íngúkí ĩmi ku, 'bo lẹ ĩmi adrikí ỳrĩ sĩ.

21 Múngú ga dõ peṭi ẽ drịti drịdrị 'dã'bée vũgá rá pírí, ícò nyo ĩmi gaá vũgá ku?

22 Lẽ ĩmi nĩkí áamá múké 'yozú kínĩ, Múngú ri ẹsị be ĩdrikídri ĩmi ní, 'bo ĩri tã lị Yãhúdĩ ĩri ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi drịgé. 'Bo lẹ ĩmi ã'yĩkí ĩrivé ẹsị ĩdrikídri rĩ vé tã mụzú nyonyo, ĩmi ã'yĩkí dõ ku, ĩ kpá ĩmi uga vũgá rá.

23 Yãhúdĩ rĩ pi újákí dõ ẹsị Múngú ri ẹ'yĩzú rá, Múngú ri kọpi ã'yĩ rá, ĩri kọpi 'bã gõ vúlé, sũ ĩri ní peṭi rĩ ẽ drịti 'bãá gõó peṭi rĩ ã rụ'bá gá ũzi rĩ tịni. ĩri ũkpõ be tã 'dĩri 'duzú ngazú.

24 ĩmi adri'bá Yãhúdĩ rú ku 'dĩ'bée, ĩmi índrékí sũ peṭi òlívè vé rĩ ẽ drịti ĩ ní ugaá mụú 'bãá peṭi ãzi túngú ni ã rụ'bá gá rĩ tịni. 'Bo Yãhúdĩ lẹ'bá ĩ újábá Múngú ri ẹ'yĩ'bá rĩ pi, adrikí sũ peṭi ẽ drịti drịdrị 'dã'bée tịni, Múngú ri ũkpõ be peṭi ẽ drịti drịdrị 'dãri újázú 'bázú peṭi rĩ ã rụ'bá gá 'dãá ũzi.

'Bá ĩsèrelè vé rĩ pi gõ Múngú ri ẹ'yĩ dĩi

25 Má ẹdrípìi má ọmvúpìi, á lẹ ĩmi nĩkí tã ĩ ní ũzũú kuú mūdũmūdũ rú 'dĩ'bée, lẹ ĩmi íngúkí ĩmi ku, 'bá ĩsèrelè vé rĩ pi urukọ gākí Múngú ri ẹ'yĩgá sĩ, 'bo kọpi ùtẽ 'dĩni cĩmgbá ĩmi adri'bá

Yāhūdī rú ku Múngú ní ūpěé 'dī'bée ní ímúzú Kúrísítō ri ẹ'yǐzú rī gé.

26 Kúru ī ímú 'bá Īsērélē vé rī pi pa céré, sū ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī tǐnī,

“'Bá ímúpi kòpi paápi rī, ĩri íbí ímú írā Sǐónā vé rī gélésī,

ĩri ímú úyú ĩfū'bá Yōkóbū agá rī pi vé ũnjīkányā ũjī kòpi ā rú'bá gá sī céré.

27 Ūndī má ní ímú rujú kòpi be rī, ma kòpi trū ívé ũnjīkányā agásī céré.”

28 'Bá Īsērélē vé rī pi nděé ni pi ícákí ari'ba Múngú vé ni, ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ẹ'yǐkí rí ụ'dúkó múké rī ānī. 'Bo Múngú lē 'bá Īsērélē vé rī pi lēlē, ā'diātāsīyā ĩri ní kòpivé ẹ'bípī Ābūrāmā ri ĩpěé Īsákā be āzini Yōkóbū be rī ā tǎ sī.

29 ĩmi ndrekí drī ká, Múngú sē dō 'bá rī ní fěfě gí, āzini zī dō ĩri gí, ícó ívé yǐkí újā ku.

30 ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku 'dī'bée, ándúró ĩmi gākí Múngú ri sī, 'bo Múngú gō ívé ẹsị múké rī 'bāā ĩmi ní, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi nóni gākí Múngú ri sī.

31 Yāhūdī kárakarā rī pi ẹ drī ícákí nóni ũkpó ũkpó, 'bo Múngú ri ímú ívé ẹsị múké rī 'bā kòpi ní, ā'diātāsīyā ĩmi ịsúkí rí ẹsị múké Múngú vé rī ānī.

32 Múngú adi 'bá rī pi 'í drígé sī, ku kòpi rií ũnjīkányā 'oó sū kòpi ní lēé rī tǐnī, 'í 'bā rí ívé ẹsị múké rī kòpi ní céré bēsīnī.

Ōwō'dīfō sēngará Múngú ní

- 33 Úmĩ Múngú vé rĩ, ãzini tâ n̄ngará Múngú vé
rĩ aga rá,
'bá ãzi ícọ ãrivé tâ ùlũú bã ku,
dõku 'bá ãzi ícọ tâ ãri ní 'oó rĩ ùlũú bã ku.
- 34 "Á'di n̄i úmĩ Úpí Múngú vé rĩ rá n̄i?
Dõku ã'di ùlũ ãri ní tâ rá n̄i?"
- 35 "'Bá ngá s̄épi Múngú ní,
Múngú ní ḡoó ngá újá s̄é ãri ní rá rĩ ã'di 'i?"
- 36 Múngú gbi ngá rĩ pi ãr̄évú céré n̄i,
k̄opi ri adri ãrivé ùkp̄o s̄i,
gbi k̄opi ẽ íngúkí rí 'i ãní.
È íngúkí Múngú ri m̄uzú nyonyo! ãm̄ĩnã.

12

Lẽ 'bã adrikí uletere Múngú ẹndr̄et̄i gé

¹ Má ẹdr̄íp̄i ma ómv̄úp̄i, Múngú i'da ẹs̄i
ĩdr̄ikídri ívé rĩ ãmi ní gí. Tã ni s̄i, á mã ãmi dr̄i
ĩr̄i s̄i, l̄ẽ ãmi s̄ékí ãm̄i r̄u' 'bã Múngú ní r̄õb̄õṅ̄o r̄u,
ã adri uletere, ã s̄ẽ rí Múngú ní ãȳĩk̄o. 'D̄ĩri lét̄i
áda Múngú ri ãnj̄izú rĩ.

² Lẽ ãmi rikí ãmi újá tâ 'oó s̄ũ 'bã nȳõk̄ú n̄õri
vé rĩ pi ní r̄ií tâ 'oó rĩ t̄iṅ̄i ku, l̄ẽ Múngú ã újá
ĩmivé ȳĩk̄i ícá ú'dí. Kuru ãmi ícọ tâ Múngú ní l̄éé
ĩmi 'okí rĩ n̄i áamá rá, ãzini ãmi ícọ tâ múké, ãzini
tã ãȳĩk̄o s̄épi Múngú ní, ãri ní l̄éé rĩ n̄i áamá rá.

³ Ẹs̄i múké Múngú ní 'bãá má ní 'd̄ĩri s̄i, á
l̄ẽ 'yoó ãmi ní céré, l̄ẽ ãmi ùs̄ũk̄i 'yozú k̄in̄i, ãmi
nd̄ékí tâ s̄i céré n̄i 'd̄ini ku. Lẽ ãmi ámakí ãmivé
adr̄ingará, ẹ ȳĩngará Múngú ní s̄éé ãm̄i ẹs̄i agá rĩ
s̄i.

⁴ 'Bâ rú' 'bá ãgélé be ãndiãndí, ãgélé ãlu ãlu ri ívé ẽzĩ be túngú túngú.

⁵ 'Bâ adrikí dõ kárakarã drãããsiyã, 'bã úmúkí 'bã ícã rú' 'bã ãlu Kúrísitõ ã rú' 'bã gã, 'bã ãlu ãlu ri pá tu ógúpĩ sĩ.

⁶ Múngú 'bã ẽsĩ múké 'bã ní, sã 'bã ní fẽfẽ tã 'ozú rĩ pi céré ãndiãndí. Fẽfẽ 'bã rĩ vé rĩ, ãri dõ rizú tã Múngú ní i'daã rĩ ãlũzú 'bã rĩ pi ní, lã ã ãlũ ú'dúkó Múngú vé rĩ 'bã rĩ pi ní, ãrivé ẽ'yĩngará ã adri ãmbúgú.

⁷ Múngú sã dõ mĩ ri ẽzĩ ngaã 'bã urukó ní, lã mĩ nga ẽzĩ rĩ mužú múké, Múngú sã dõ mĩ ri 'bã rĩ pi ímbã, lã mĩ ímbã 'bã rĩ pi mužú múké.

⁸ Múngú sã dõ mí ní ẽzĩ rizú 'bã rĩ pi ẽ ẽsĩ ãmĩzú, lã mĩ ãmĩ nyo 'bã rĩ pi ẽsĩ mužú. Múngú sã dõ mĩ ri ngã sã 'bã rĩ pi ní, lã mĩ sã ngã rĩ ẽsĩ be céré. Múngú sã dõ mĩ adri drĩkoma rú, lã mĩ ru 'bã rĩ pi mužú múké. Múngú sã dõ mí ní ẽsĩ ãdríkídri adrizú 'bã rĩ pi be, lã mĩ sã kôpi ní ngã rĩ ãyĩkõ sĩ.

Lẽngará

⁹ Lẽngará ãmivé rĩ ã adri lẽngará áda ni. Lã ãmi gãkĩ tã ãnjĩ rĩ pi céré sĩ, lã ãmi 'okĩ tã múké ni pi mužú áyu.

¹⁰ Lã ãmi lãkĩ ãmi ógúpĩ lãlã, ãzini lã 'bã ãlu ãlu ẽ ãnjĩ 'í ógúpĩ ri agaã rá.

¹¹ Lã ãmi 'bãkĩ ãvũ tã Múngú vé rĩ sĩ ku, 'bo lã ãmi ngakĩ ẽzĩ Úpĩ ní ẽsĩ be céré.

¹² ãmi kãdõ rĩ tã drĩdrĩ 'dĩlé rĩ ã tã ãsũú, lã ãmi adrikĩ ãyĩkõ sĩ. ãmi dõ ri ãzãngã nya, lã ãmi

adrikí ɛsí be mǎdǎ, lě ĩmi 'bǎkí ɛsí rizú Múngú ri zizú.

¹³ Lě ĩmi ǎlěkí ngá 'bá Múngú vé ngá ǎkó rĩ pi be trú. 'Bá ĩmi ní nǎi kuyé ni pi ífíkí dō ícá ĩmivé 'bětí ǎsámví gé, ĩmi ɛ'yíkí kōpi drí ĩrĩ sĩ.

¹⁴ 'Bá ĩmi 'o'bá ũnjí rĩ pi, ĩmi sěkí kōpi ní tǎkíri, ǎ trikí kōpi ku.

¹⁵ 'Bá rĩ pi dō ri ǎyĩkō 'bǎ, ĩmi 'bǎkí ǎyĩkō rĩ kōpi be trú, 'bá rĩ pi dō ri ǎvũ ngo, ĩmi ngokí ǎvũ rĩ kōpi be trú.

¹⁶ Lě ĩmi adrikí tǎ be kírí ĩmi ǎsámví gé sĩ. Lě ĩmi rikí ĩmi íngú ku, 'bo lě ĩmi rukí ũndĩ 'bá ĩ ní ndreé kú mǐlé gá ɛzĩ ǎkó rĩ pi be, lě ĩmi ũsũkí 'yozú kǐnĩ ĩmi nděkí 'bá ɔrukō rá 'díní ku.

¹⁷ 'Bá ǎzi 'o dō ĩmi ũnjí, lě ĩmi 'okí ĩri ũnjí sũ ĩri ní ĩmi 'oó ũnjí rĩ tǐnĩ ku. Lě ĩmi 'okí tǎ índrėpi 'bá rĩ pi mǐlé gá múké ni áyu.

¹⁸ Lě ĩmi 'bǎkí úvá adrizú 'bá rĩ pi be céré tǎ be kírí.

¹⁹ Mávė ũndĩ rĩ pi, 'bá rĩ 'o dō ĩmi ũnjí, lě ĩmi újákí ĩri ní tǎ ũnjí ku, ĩmi kukí tǎ rĩ Múngú drǐgé, Múngú ǎ ũfě nĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá, Úpí Múngú kǐnĩ, "Ma ímú tǎ 'dĩri ũfě nĩ."

²⁰ 'Bo lě ĩmĩ 'okí tǎ rĩ sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tǐnĩ,

"Árĩ'bá mívė rĩ ɛbĩrĩ fũ dō ĩri nĩ, lě mĩ sě ĩri ní ngá nyaá,

yĩí úvá ndě dō ĩri nĩ, 'í sě ĩri ní yĩí mvuú.

Í 'o dō ĩri múké, ĩri ívé ũnjĩkǎnyǎ nĩ ámá rá, ĩri drĩnjá ísú."

21 Lẽ ãmî kukí ãnjikãnyã ã ndê ãmivé ãkpõ ku, 'bo lẽ ãmî 'okí tã múké, ãmî ndêkí rí ãnjikãnyã vé ãkpõ ãní.

13

Lẽ ã 'dukí tã 'bá ambugu ãngũ rụ'bá rĩ pi vé rĩ ngaánga

¹ Lẽ 'bá céré ã 'dukí 'bá ambugu ãngũ rụ'bá rĩ pi vé tã ngaánga, ãkpõ ẽzị ngazú rĩ Múngú ri sê 'bá ambugu rĩ pi ní nĩ, ãzini 'bá céré ã ní ã'bãá 'bá ambugu rú rĩ pi Múngú 'bã kôpi nĩ.

² 'Bá rĩ ọwụ dō 'bá ambugu rĩ pi vé tã gí, ọwụ 'dĩri tã Múngú ní ẹzị rĩ, 'bá tã 'o'bá 'dĩni 'dĩ'bée, ã tã lị kôpi drịgẹ.

³ 'Bá tã 'o'bá pịrị rĩ pi, kôpi ícókí adrii ữrĩ sĩ 'bá ambugu rĩ pi sĩ ku, 'bo 'bá tã 'o'bá pịrị ku rĩ pi, kôpi adri ữrĩ sĩ. 'Í lẽ dō adrii 'bá ambugu rĩ pi sĩ ữrĩ sĩ ku, lẽ mî 'o tã pịrị, ãri sê kôpi mi íngúngũ.

⁴ 'Bá ambugu rĩ pi ãtí 'bá Múngú vé ni, kôpi 'bá rĩ pi ẽ ãzã ko tã múké sĩ. 'Bo 'bá riipi tã ãnjí 'oópi rĩ, ãri adri 'bá ambugu rĩ pi sĩ ữrĩ sĩ, ã'diãtãsiyã kôpi ãkpõ be 'bá tã ãnjí 'o'bá rĩ pi ãrĩãzú Múngú vé jĩkó i'dazú ãní.

⁵ Lẽ ãmî 'dukí 'bá ambugu ãngũ rụ'bá rĩ pi vé tã ngaánga, adri 'yozú kìnĩ, ãmî 'yẽnã kôpivé tã 'dụ nga ã ní lẽé ãmî ãrĩãã rĩ sĩ yã 'dĩni ku, ãri tã pịrị ãmî ni kôpivé tã 'dụ ãnga rĩ sĩ.

⁶ Tã ã pá ã ní rizú mũfẽngã ãfẽzú rĩ 'dĩ, 'bá ambugu 'dĩ'bée ãtí 'bá Múngú vé ni, kôpivé ẽzị ngaá rĩ rizú 'bá rĩ pi ã tã mbazú céré.

⁷ Lẽ ãmî ãfẽkí ngá 'bá ambugu rĩ pi ní lẽé ãmî vúgá rĩ ãfẽfẽ. Dō ngá rĩ mũfẽngã umbe jezú rĩ

ã ũfēngárá, ĩmi ũfēkí kōpi ní. Lē ĩmi rukí kōpi ruru, ĩmi ĩnjīkí kpá kōpi ĩnjīnjī.

Lē ĩmi lēkí ĩmi ọgǔpì lēlē

⁸ Lē mī adri mēří 'bá āzi vé ni be ku, ngá múké ĩ ní lēé rī, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē. 'Bá 'í ọgǔpì ri lēépi lēlē rī, 'du tǎimbì rī vé tǎ ngáá gí.

⁹ Tǎimbì rī 'yo 'dini, "Lē mī 'bá ọwǔ ku, lē mī 'dì 'bá ku, lē mī ụgǔ 'bá āzi ā ngá ku, lē mī 'bá ẹsì 'bá mī gārā gá rī vé ngá drīgé ku." Tǎimbì ĩ ní ũlǎá 'dī'béé, úmúkí kōpi céré ícá ngá ālu kíní, "Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī sǔ mí ní mī rǔ' 'bá lēé rī tǐnì."

¹⁰ Lēngárá ri sē 'í 'o mí ọgǔpì ri ũnjí ku. 'Bá rī dō lēngárá be ẹsì agá, 'bá rī 'du 'dīri tǎimbì rī vé tǎ ngáá gí.

¹¹ Lókí ĩmi ní tǎ pìrì 'ozú rī, ĩri adriipi nō. Lē ĩmi arukí ụ'dú gélésí, ā'diātāsīyā 'bá nīkí rá lókí ĩ ní lēzú 'bá pazú ũnjīkǎnyā agásí rī, ĩri ĩnyinǎná, ĩrivé tǎ ndē lókí ándúrú 'bá ní Kúrísítō ri ẹ'yǐzú drīdrī 'dāri rá.

¹² Ẹsì mādā, tǎ ĩnǐná vé rī pi dẹdẹ, āngǔ rī ílókō ícá ụtúná rú. Lē 'bá kukí tǎ ĩnǐná vé rī ā 'ongárá ānì, lē 'bá úsúkí ngá ẹ'dì vé rī pi, 'bá adrikí rí ụtúná agá.

¹³ Lē 'bá adrikí múké, sǔ 'bá ri 'bá ẹcì 'bá ụtúná agá rī pi tǐnì. Lē 'bá 'okí tǎ ĩnǐná vé rī pi ku, lē 'bá rikí íwá mvụú ĩmēřézú ku, lē 'bá rikí 'bá úmú vǔrā ālu gé ríi tǎ ũnjí 'oó ku, lē 'bá 'bákí ọwǔ ku, lē 'bá 'okí tǎ drīnjá sēépi ni ku, lē 'bá

adrikí ũmbá rú 'bâ ãsámvú gé sĩ ku, lē 'bâ adrikí
ã'yã sĩ ku.

¹⁴ Lē ĩmi ẽ'yĩkí Úpí Yēsũ Kúrísitō ri áyu, lē ĩmi
kukí tã ũnjí rú' bá nõri ní lēé rĩ pi rá.

14

Ã 'yokí 'bá āzi ā tã ũnjí ku

¹ Lē ĩmi ẽ'yĩkí 'bá adriípi ẽ'yĩngará be
mũnyámúnya rĩ ífí ĩmi ãsámvú gé, lē ĩmi 'bákí
ãgátá tã 'bá ụrụkọ ní ndree múké āzini 'bá ụrụkọ
ní ndree ũnjí rĩ ā tã sĩ ku.

² 'Bá āzi ri ụsũ, 'i ícọ ngá rĩ pi ārěvú nya céré
rá, 'bo 'bá adriípi ẽ'yĩngará be mũnyámúnya rĩ,
ĩri ụsũ, 'i lē 'yéná tịbị nị nyaá áyu.

³ 'Bá 'yoópi 'i lē ngá ārěvú nyaá céré rĩ, lē ẽ
ide 'bá riípi tịbị nị nyaápi áyu rĩ ku, lē kpá 'bá
tịbị nị nyaápi áyu rĩ, ẽ ide 'bá ngá ārěvú nyaápi
céré rĩ ku, ā'diātāsīyā Múngú ā'yĩ 'bá rĩ pi ārěvú
céré.

⁴ Mi ā'di 'i ícọpi 'bá āzi vé átí' bá ā tã 'yoópi
ũnjí? Dō 'o tã múké yã, dō 'o tã ũnjí yã, Úpí ri
íngá ĩrivé tã lị nĩ. Úpí ri ímụ ĩri ẽ ĩzā ko, sē ĩri tã
nịngará ĩpē tã pịrị 'ozú ānĩ.

⁵ Ú'dụ ĩ ní Múngú ri ĩnjízú rĩ ā tã sĩ, 'bá ālu
ri ụsũ 'yozú kínĩ, ĩpēkí ú'dụ āzi ālu ĩrivé tã ndē
agaá rá, 'bo 'bá āzi ri ụsũ, ú'dụ rĩ pi céré ĩ ícọ
Múngú ri ĩnjĩ ānĩ rá. Lē 'bá ālu ālu ā ụsũ tã ĩrĩ
'dĩ'bée ãsámvú, ngōri múké nĩ, ā 'dụ rĩ ngáá.

⁶ 'Bá ú'dụ āzi ālu ni 'dụpí 'bāápi tã āmbúgú
rú rĩ, ĩri tã 'dĩri 'o 'dĩni Úpí Múngú ri ĩnjízú. 'Bá
riípi ngá ārěvú nyaápi céré rĩ, ĩri 'dĩri ri Múngú

ri ñnjĩ, ã'diātāsīyã ñri ri Úpí ní òwõ'dífô sê. 'Bá riipi tìbì nǎi nyaápi áyu, zãá nyaápi ku rĩ, ñri ri Úpí ri ñnjĩ, ã'diātāsīyã ñri kpá ri Múngú ní òwõ'dífô sê.

⁷ 'Bávê adringará ídri rú rĩ, ùkpõ ni adri 'bá drígé kuyé, ãzini 'bávê drãngará, ùkpõ ni adri 'bá drígé kuyé.

⁸ 'Bâ dô ri adri ídri rú, 'bâ Úpí Múngú ri ñnjĩ, 'bâ ùdrãkí dô gí, 'bâ adri 'bá Úpí vé ni. Dô 'bâ ri adri ídri rú yã, dôku 'bâ ùdrãdrã yã, 'bâ 'bá Úpí vé ni.

⁹ Tã 'dĩri sĩ, Kúrísítõ drã 'bâ tã sĩ, gõ íngá ídri rú, 'î ímù rí adrií Úpí rú 'bá ídri rú rĩ pi vé ni, ãzini 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi vé ni.

¹⁰ Lẽ mì átá mí ògúpì Yèsũ ri ẹ'yĩpi gí rĩ vé tã ùnjí ku, lẽ mì ide mí ògúpì Yèsũ ri ẹ'yĩpi gí rĩ ku, 'bá rĩ pi céré ímù pá tu Múngú ẹndrẹti gé, Múngú ri kòpívé tã lị nĩ.

¹¹ Sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá,

“Úpí Múngú kĩnĩ, ‘Ma Múngú 'i,

'bá rĩ pi céré ímù kũmũcí ùtĩ má ẹndrẹti gé,

kòpi ímù 'yo ì tì sĩ, ma Úpí Múngú 'i.’ ”

¹² 'Bá ãlu ãlu ri ímù ívé tã ùlũ 'î tì sĩ Múngú ẹndrẹti gé.

¹³ Kúru lẽ 'bâ kukí tã lịngará 'bâ ògúpì drígé rĩ ãní, lẽ mì òzũ létì 'bá lẽ'bá ímù'bá Kúrísítõ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní ku, kòpi ã 'bekí rí ìvé ẹ'yĩngará ì drígé sĩ vũgá ku.

14 Á nǐ rá Úpí Yésũ Kúrísítõ ã rú sǐ, ngá nyanya ãzi ùnjí ni 'dǎáyo, 'bá rǐ ỳsũ dõ kǐnǐ ngá nyanya 'dǐri ùnjí, ìri vúgá ngá nyanya 'dǐri ùnjí.

15 Ngá nyanya mí ní rií nyaá rǐ, ìri dõ ri mí ógúpì Yésũ ri ẹ'yǐpì gí rǐ ní ìzāngã sē, lē mí nya ìri ã gārã gá ku, 'í nya dõ ìri ã gārã gá, 'í lē ìri kuyé. Ngá mí ní nyaá rǐ ã sē ìzāngã 'bá Kúrísítõ ní drǎá ìrivé tǎ sǐ 'dǐri ní ku.

16 Kúru ngá mí ní ỳsũ kǐnǐ, ìri múké 'dǐri, lē mí sē ã átákí drǐ ni gé ùnjí ku.

17 Ǻ'diātāsīyǎ fingará mǎlũngã Múngú vé rǐ agá rǐ adri 'yozú kǐnǐ, ìri ngá nyanya ã tǎ, dõku ngá ì ní rií mvuúm̄v̄u rǐ pì ã tǎ 'dǐni ku, ìri tǎ ì ní 'oó p̄ri, tǎ be kǐri, ǎyǐkõ sǐ rǐ. Tǎ 'dǐ'bée Índrí Uletere rǐ ri sē nǐ.

18 'Bá rǐ 'o dõ tǎ 'dǐri t̄ni Kúrísítõ ã rú sǐ, ìri Múngú ní ǎyǐkõ sē, 'bá rǐ pì nga ẹt̄i kǐnǐ, tǎ ìri ní 'oó 'dǐri múké.

19 Lē 'bá Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí rǐ pì, tǎkiri ã adri k̄p̄i ǎsám̄v̄u gé, k̄p̄i ã útúki rí ì ícá ùkpó ùkpó ìvé ẹ'yǐngará agá.

20 Ẹ izakí Múngú vé ẹz̄i ngá nyanya ã tǎ sǐ ku. Ngá nyanya rǐ pì ǎr̄evú céré ì ícá nya rá, lē mí sē 'bá ǎzi ã 'de fií ùnjǐkǎnyǎ agá ngá nyanya mí ní nyaá rǐ sǐ ku.

21 Ngá mí ní ìp̄ée nyaá rǐ dõ zǎá*, dõku íwá mvungará, dõku tǎ ǎzi 'bá Yésũ ri ẹ'yǐpì gí

* 14:21 14:21 Zǎá: Lókí Pǎulũ vé rǐ gé, zǎá ur̄uk̄o ì ní jeé j̄ok̄on̄i agá rǐ, ǎzini zǎá ì ní s̄éé ngá ì ní údé múngú rú rǐ pì ní rǐ, Kúrísít̄iyán̄i ur̄uk̄o ỳsũk̄i kǐnǐ ì nyakí dõ zǎá 'dǐri gí, ìri lũ kǐnǐ ì ri ngá ì ní údé múngú rú rǐ pì ìnj̄i. Ǻní sē k̄p̄i nyakí zǎá ku. 'Í lǎ 1 Kõrínitõ 8:1-13.

rĩ sēepi 'deēpi ũnjĩkãnyã agá ni, lē mĩ ku ngá 'dĩ'bée ãrēvú céré ãní.

²² ãnyãngã vé tã, ãzini ú'dú ụrukọ 'bázú ãmbúgú rĩ vé tã ã adri 'yéńá ĩmi ãsámvú gé Múńgú be. 'Bá rĩ nĩ dō á má rá, tã ĩ ní 'oó rĩ pịrị, ẹsị ni ã ũtĩ tã 'í ní 'oó rĩ sĩ ku.

²³ 'Bá rĩ ã yĩkĩ awa dō 'i ĩrĩ ngá ĩ ní nyaánya rĩ ã tã sĩ, 'bo nya dō ngá rĩ ãkã, 'bá 'dĩri lịkĩ tã drị ni gé gí, ã'diātāsīyā 'o tã 'dĩri ẹ'yĩngará ãkó. Tã 'bá rĩ ní 'oó rĩ, ẹ'yĩ dō 'í ẹsị agá 'dǎá ĩri tã pịrị kuyé, 'o 'dĩri ũnjĩkãnyã.

15

'Bá rikí 'yéńá 'bá tã ũsũú áyu ku

¹ 'Bá adri 'bá ẹ'yĩngará be ũkpó ũkpó nō'bée, lē 'bá kokí 'bá ẹ'yĩngará be mũnyámúnya rĩ pi ẹ ĩzã koko, 'bá rikí 'yéńá 'bá tã ũsũú áyu ku.

² Lē 'bá 'okí tã múké 'bá ọgũpịi ní, ã sē rí kọpi ní ãyĩkō, kọpi ã adrikí rí ũkpó ũkpó ívé ẹ'yĩngará agá.

³ Kúrísítō 'o 'yéńá tã rĩ 'í ní ãyĩkō sēzú ọ'dúkùlẹgúsĩ kuyé. Sĩkí Kúrísítō vé tã Búkũ Múńgú vé rĩ agá kínĩ, "Á Múńgú, 'bá mi u'da'bá rĩ pi, u'dakí kpá ma rá."

⁴ Tã 'dĩ'bée sĩkí Búkũ Múńgú vé rĩ agá ịnọgọsị 'bá ìmbázú, 'bá úmbékí dō ẹsị ĩzãngã nyazú rá, Búkũ Múńgú vé rĩ 'bá ẹsị ùmĩ, ĩri sē 'bá ẹsị 'bá tã Múńgú ní ẹzị 'bá ní drịdrị 'dílé rĩ ũtēzú.

⁵ Múńgú sēepi ĩmi ní ríí ẹsị úmbé ĩzãngã nyangará gá, ãzini riipi ĩmĩ ẹsị ùmĩpi rĩ, ã sē

ĩmi úmúkí ĩmi adrii ngá ãlu, ĩmi kádõ rií Kúrísítõ
Yésũ ã pámvú ũbĩí.

⁶ Kúru lě ĩmi úmúkí ĩmi céré trú, ĩmi íngúkí
'bávé Úpí Yésũ Kúrísítõ vé Ètèpì Múngú ri.

⁷ ĩmi adrikí ĩmi ãsámvú gé sĩ èsì be ãlu, sũ
Kúrísítõ ní adrii ĩmi be èsì be ãlu rĩ tĩni, ě íngúkí
rí Múngú ri ãní.

⁸ Á lě lũú ĩmi ní kínĩ, Kúrísítõ ímú Yãhúđĩ rĩ
pi ãsámvú gé átí'bá rú, ímú tã Múngú ní èzìí
Yãhúđĩ rĩ pi vé è'bípìí* ní rĩ i'daá kínĩ, ĩri tã áda.

⁹ Āní 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku rĩ pi ě íngúkí rí
Múngú ri èsì ĩdríkídri ĩrivé rĩ ã tã sĩ. Sĩkí Búkũ
Múngú vé rĩ agá kínĩ,

“Ma ímú mi íngú 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku 'dĩ'bée
ãsámvú gé,

ma ímú úngó ngo mĩ rú íngúzú.”

¹⁰ Gõkí kpá sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá đĩ kínĩ,

“Ĩmi 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku 'dĩ'bée,

ĩmi 'bákí ãyĩkõ mụzú 'bá Múngú vé rĩ pi be
trú.”

¹¹ Gõkí kpá sĩ đĩ kínĩ,

“Ĩmi 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku 'dĩ'bée,

lě ĩmi íngúkí Úpí Múngú ri íngúngũ,

'bá céré vũ drĩgé rĩ pi,

lě ĩmi íngúkí Múngú ri íngúngũ.”

¹² Nébĩ Īsáyã 'yo kínĩ,

“Mvá àzi ri úmvúlésĩ ímú ĩfũ úyú 'bãgú Dãwúđĩ
Yésẽ mvòpì vé rĩ agá,

* **15:8** 15:8 Yãhúđĩ rĩ pi vé è'bípìí: Kòpi Ābūrámã 'i, Īsákã 'i,
ãzini Yõkóbũ sĩ. **15:9** 15:9 2 Sãmüélè 22:50; Sãwùmã 18:49

15:10 15:10 Dètõrõnómè 32:43 **15:11** 15:11 Sãwùmã 117:1

ĩri ímú adri 'bāgú rú āngũ rĩ pi drĩgé céré,
'bá adri'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ímú ẹsị 'bā ĩri
drĩgé.”

13 Múngú ĩmi ní ríí ẹsị 'bāá drĩ ni gé 'dĩri, ā sē
āyĩkō ā fi ĩmî ẹsị agá, āzini ā sē tākĩri ĩmi ní, ĩmi
ní ĩri ẹ'yĩí gí rĩ sī, ũkpō Índrĩ Uletere rĩ vé rĩ ā ga
ĩmî ẹsị agá trétré, ĩmi 'bākí rí ẹsị tã drĩdrĩ 'dílé
rĩ ũtēzú.

*Páulũ nga ẹzị 'bá adri'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi
āsámvú gé*

14 Má ẹdrípịi má ọmvúpịi, á nĩ rá 'yozú kìnĩ,
nóni ĩmi nĩkí tã Múngú vé rĩ pi céré múké gí,
kúru ĩmi ícọ ĩmi ọgụpịi ímbá rá.

15 Kọkọbị má ní sīí ĩmi ní 'dĩri, á sī ĩmi ní tã rĩ
ũrĩ ākọ, ĩmi ígákí rí tã rĩ pi ānĩ bènĩ, ā sī tã 'dĩri
'díní, ā'diātāsīyā Múngú sē má ní ẹsị múké,

16 mâ nga rí ẹzị Kúrísítō Yésũ ní ātí'bá rú, mâ
nga rí ẹzị átálágú rú 'bá adri'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ
pi āsámvú gé. Ẹzị má ní ngaá átálágú rú rĩ, rizú
ù'dúkọ múké rĩ ũlũzú 'bá adri'bá Yāhúđĩ rú ku
rĩ pi ní, Índrĩ Uletere rĩ ā sē rí kọpi adrií rọbọņọ
rú, ā sē rí Múngú ní āyĩkō.

17 Ma āyĩkō sī āmbúgú ẹzị má ní ngaá Múngú
ní Kúrísítō Yésũ ā rụ sī rĩ sī.

18 Má ícọ má íngú tã má ní 'oó rĩ sī ku, ma 'yéná
tã Kúrísítō ní i'daá má ní, ma íjipi 'bá adri'bá
Yāhúđĩ rú ku rĩ pi āsámvú gé rĩ ũlũ áyu. Kọpi
'dukí tã Múngú vé má ní ũlũú rĩ ngaá rá.

19 Má ũlũ tã 'dĩri, āzini á 'o tã āyāzú āyāyā
'dĩ'bée ũkpō Índrĩ Uletere rĩ vé rĩ sī, sē mâ

ũlũ ụ'dụkọ múké Kúrísítō vé rĩ í'dózú kǔrụ Yẹrúsālémã vé rĩ gé cazú ǎngũ Ìlíríkómũ vé rĩ gé.

²⁰ Ẹzị mávé rĩ, ma ri ụ'dụkọ múké Kúrísítō vé rĩ ùlũ mụzú vũrã 'bá rĩ pi ní Kúrísítō vé tã yizú kuyé rĩ pi agásĩ, á lẹ mụjụ vũrã 'bá ǎzi ní Kúrísítō vé tã ùlũzú gí rĩ agá ku.

²¹ Sīkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kíní,
 “'Bá ĩ ní ĩrivé tã ùlũú kọpi ní kuyé rĩ pi, kọpi ímụ tã rĩ ndre rá,
 ǎzini 'bá ĩrivé tã yì'bá kuyé rĩ pi, kọpi ímụ ĩrivé tã nĩ á má rá.”

²² Tã má ní mụzú ĩmi ndrezú kuyé rĩ, á ri ụ'dụkọ múké Kúrísítō vé rĩ ùlũú mụzú ǎngũ rĩ pi agásĩ.

Páũlũ lẹ mụjụ 'bá Rómã vé rĩ pi vúgá

²³ 'Bo nóni á de ẹzị má ní ngaá ǎngũ nǒ'bée agá rĩ pi cére gí. Ílíríkáraká agá, á ri ụsũụ, á lẹ mụjụ ĩmi ndreé.

²⁴ Má útú tã ni 'dini, má kǎdō 'deé mụjụ ǎngũ Sīpénĩ vé rĩ gé 'dǎá, á lẹ pá tuú ĩmi ndreé ụ'dụ be mǎdǎ, ĩmi kúru má ní ngá so, ǎ ko rí má ĩzǎ, má 'de rí mụjụ mávé ẹcĩ rĩ gé 'dǎá.

²⁵ 'Bo nóni á lẹ 'deé mụjụ Yẹrúsālémã gá 'bá Múngú vé rĩ pi ẹ ĩzǎ koó.

²⁶ 'Bá Múngú ri nĩ'bá gí ǎngũ Mǎkędōnĩyǎ vé rĩ agá, ǎzini ǎngũ ǎkáyǎ vé rĩ agá rĩ pi sokí ngá ẹsị be cére sée mụzú 'bá Yẹsũ ri ẹ'yì'bá gí Yẹrúsālémã gá 'dǎá ngá ǎkó rĩ pi ẹ ĩzǎ kozú.

²⁷ Ádarú ngá kọpi ní soó rĩ, tã ni íbí íngá kọpi ẹ ẹsị agá, kọpi sokí ngá rĩ sée Yǎhúdĩ Yẹsũ ri ẹ'yì'bá

gí ngá ãkó rĩ pi ní. ã'diãtãsiyã Yãhúdĩ rĩ pi ùlũkí ù'dúkó múké Kúrísítõ vé rĩ 'bá adri'bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi ní, 'bá adri'bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi sòkí ívé rĩ ngá sêé Yãhúdĩ Yësũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní.

²⁸ Má kãdõ ngá ã ní soó sêé má drìgé rĩ jìjì muṣú sêé 'bá ngá ãkó rĩ pi ní, ma gõ 'de mu ṣú ìmi ndre, ma kúru gõ aga muṣú Sípéní gé 'dãá.

²⁹ Á nĩ rá 'yozú kìnĩ, má kãdõ caá ìmi ãsámuvú gé 'dìlé, Kúrísítõ ri ívé tãkírì rĩ sê má ní, tãkírì Kúrísítõ ní sêé má ní 'dĩri, ìmi ṣsú ìndĩ.

³⁰ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, á lẹ 'yoó ìmi ní Úpí Yësũ Kúrísítõ ã rú sĩ, ãzini lěngará Índrí Uletere rĩ vé rĩ sĩ, á lẹ ìmi zìkí má ní Múngú ri ẹzì ùkpó ùkpó má ní rií ngaá rĩ ã tã sĩ.

³¹ Ìmi zìkí má ní Múngú ri, 'bá Yësũ ri gã'bá sĩ ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá rĩ pi ã 'okí rí ma ùnjí ku, ngá ã ní soó sêé má drìgé rĩ, má kãdõ jìjì sêé 'bá ẹ'yĩ'bá gí Yẹrúsãlémã gá rĩ pi ní, kòpi ẹ ẹ'yíkí rí ngá rĩ bẽnĩ.

³² Múngú ã'yĩ dõ rá, ma mu ṣú ìmi vúgá 'dìlé ãyĩkõ be, 'bã muṣú rí 'bã ẹsì ùmĩ ìmi be trù.

³³ Múngú riipi tãkírì sêépi rĩ ã adri ìmi be céré. ãmĩnã.

16

Páulũ sê mōdó 'bá Yësũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní

¹ Á lẹ ìmi ní Fãyúbe vé ẹzì ngaá múké rĩ ã tã ùlũú, ìri ãtí'bá, ìri ri ẹzì nga kãnisã* kũrú Kẽnkũriyã vé rĩ agá.

* **16:1** 16:1 Kãnisã: Kãnisã ri 'bá Yësũ Kúrísítõ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi.

2 Ìmi ẹ̀'yìkí Ìri Úpí ã rù sī, sū Ìmi ní 'bá Múngú vé rī pi ẹ̀'yì rī tìni, ngá àzi ndě dō Ìri nī, Ìmi sẹ́kí Ìri ní ngá Ìri ní lẹ́e rī, ǎ'diātāsīyā ko 'bá kárákará pi ẹ̀ Ìzā rá, āzini ko kpá má Ìzā rá.

3 Á lẹ́ Ìmi jìkí mōdó sēē Ákúwílā pi ní ũkú ni Pírísílā be, 'bá 'dī'bée má ọ́gúpì, 'bá ríkí ẹ̀zì Kúrísítō Yẹ̀sū vé rī ngaá kọ̀pi be trù ǎlu.

4 Kọ̀pi adíkí Ìvé ídri Ìzāngā nyaá má tǎ sī. Á sē ọ̀wō'dífō kọ̀pi ní, āzini 'bá adri'bá Yāhúđì rú ku Yẹ̀sū ri ẹ̀'yì'bá gí āngū ǎndíǎndí rī pi agásì rī pi sẹ́kí kpá kọ̀pi ní ọ̀wō'dífō.

5 Ìmi sẹ́kí kpá mōdó 'bá Yẹ̀sū ri ẹ̀'yì'bá gí, ri'bá Ì úmú'bá kọ̀pivé 'bẹ̀tì ǎsámvú gé rī pi ní.

Ìmi sẹ́kí mōdó mávé ũndìgó Ēpēnétō ní, Ìri 'bá drīdrī í'dópi ẹ̀sì újápì Kúrísítō ri ẹ̀'yìpì āngū ǎmbúgú Ẹ̀zìyā vé rī agá rī.

6 Ìmi sẹ́kí mōdó Mārīyā ní, nga ǎndúró Ìmi ní ẹ̀zì ũkpō sī.

7 Ìmi sẹ́kí mōdó ǎdrōníkā pi ní Yūnīyā be, 'bá 'dī'bée mávé máríté, ũ'yìkí ǎndúró 'bá kọ̀pi be trù jó Ì ní rizú āngū ũ'yìzú rī agá. Yẹ̀sū vé 'bá áyúāyū rī pi ǎsámvú gé, 'bá 'dī'bée ã rù kọ̀pi ǎmbamba, kọ̀pi ẹ̀'yìkí Kúrísítō ri má sī drīdrī.

8 Ìmi sẹ́kí mōdó ǎpīlīyátā má ní lẹ́lẹ́ rī ní, ǎ'diātāsīyā ẹ̀'yì Úpí ri rá.

9 Ìmi sẹ́kí mōdó Ūrābānā ní, Ìri 'bá ọ́gúpì, Ìri ri ẹ̀zì nga Kúrísítō ní, āzini Ìmi sẹ́kí mōdó mávé ũndì Sītākísā ní.

10 Ìmi sẹ́kí mōdó ǎpélẹ́ ní, ũ'bìkí Ìri Ìrivé ẹ̀'yìngará ã tǎ sī. Ìmi sẹ́kí mōdó 'bá adri'bá ǎrīsītōbúlā vé 'bẹ̀tì ǎsámvú gé rī pi ní.

11 Īmi sēkí mōdó Ērōdīyónĩ ní, ĩri māríté mávé ni.

Īmi sēkí mōdó 'bá Úpí Yēsũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí, adri' 'bá Nāríkísō vé 'bētĩ āsámvú gé rĩ pi ní.

12 Īmi sēkí mōdó Tūrũpāyínã pi ní Tūrũpásã be, ũkú 'dĩ' 'bée ngakí ẽzĩ Úpí ní ũkpō sĩ.

Īmi sēkí mōdó mávé ũndĩ Pērēsísĩ má ní lēélē rĩ ní, ũkú 'dĩri nga ẽzĩ Úpí vé rĩ ũkpō sĩ.

13 Īmi sēkí mōdó Růfāsĩ Úpí ní ĩpēé adrii 'bá ívé ni rĩ ní, ĩmi sēkí kpá mōdó ĩrivé ẽndrēpĩ adriipi má ní sũ ẽndrēpĩ tĩni rĩ ní.

14 Īmi sēkí mōdó Āsēnĩkūrítō ní, Pīlīgónã ní, Hērēmē ní, Pātōróbã ní, Hērēmásĩ ní, āzini 'bá ẽdrĩpĩi 'bá ọmvúpĩi Yēsũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí adri' 'bá kọpi be trũ rĩ pi ní.

15 Īmi sēkí mōdó Pīlólógō ní, Júļiyã ní, Nērĩyásã pi ní ọmvúpĩ be, Ōlĩmbásĩ ní, āzini 'bá céré Yēsũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí, adri' 'bá kọpi be trũ rĩ pi ní.

16 Īmi u'dekí ĩmi ẹziĩ bēdrĩ sĩ.

'Bá Yēsũ Kúrísítō ri ẽ'yĩ' 'bá gí kãnísã āndiāndĩ rĩ pi agásĩ rĩ pi céré sēkí ĩmi ní mōdó.

Páulũ vé tĩ ã ũdũ

17 Má ẽdrĩpĩi má ọmvúpĩi, á lē lūú ĩmi ní 'dĩni, lē ĩmi adrikí mĩ be kowu 'bá lē' 'bá āngũ aco' 'bá 'dĩ' 'bée sĩ, āzini 'bá lē' 'bá 'bá ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ẽ drĩ ja' 'bá ívé ẽ'yĩngará agásĩ gārã gá 'dĩ' 'bée sĩ, kọpi ri tā ĩ ní ímbá ĩmi ní 'dĩ' 'bée újã ũlũ létĩ be túngú. Lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adrii kọpi be trũ ku.

18 'Bá 'dini 'dĩ'bée, kôpi ngakí ẽzĩ Úpí Kúrísítō vé rĩ ku, kôpi ri 'yéṅá tã ĩ ẹsĩ ní lée rĩ 'du nga áyu. Kôpi ri átángá múké múké ni pi átá, āzini kôpi ri 'bá tã nĩ'bá múké kuyé rĩ pi ẽ mị ũ'bā.

19 'Bá céré yìkí rá 'yozú kìnĩ, ĩmi 'duki tã Úpí vé rĩ ngaá múké rá. Tã ĩmi ní 'oó rĩ sē má ní āyĩkō ambamba. Á lē ĩmi adrikí tã nīngará be, ĩmi 'okí tã pìrì, lē ĩmi fikí tã ũnjí 'oó ku.

20 Ẹsĩ mādā, Múngú riipi tākiri sēepi rĩ, ĩri ímú Sātánā ri tu ínỳí pá sī, ĩri ímú adri ĩmi pálé gá. Ẹsĩ múké Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ ā adri ĩmi be.

21 Má ógúpì Tīmōtéyō 'bá ní rií ẹzĩ ngaá ĩri be trú rĩ, sē ĩmi ní mōdó, āzini mávé māríté Lūkiyā pi Yāsónā be, Sōsípátā sī, sēkí kpá ĩmi ní mōdó.

22 Ma Tērētìyō 'i, á ko Páũlũ ẽ ĩzā, á sī kòkòbì ĩrivé nōri nĩ, á sē ĩmi ní mōdó Úpí Yēsũ Kúrísítō ā rú sī.

23 Gáyō ma ẹ'yìpi ívé 'bětì āsámvú gé, āzini 'bá Yēsũ ri ẹ'yì'bá gí rĩ pi ẹ'yìpi ívé 'bětì āsámvú gé rĩ, sē ĩmi ní mōdó. Ẹrésítō riipi mūfēngā kūrú agá rĩ ùtēepi rĩ, sē ĩmi ní mōdó, āzini 'bá ẹdripi Kúráyítō sē ĩmi ní mōdó.

24 Ẹsĩ múké Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ ā adri ĩmi be céré.†

25 Lē 'bā íngúkí Múngú ri! Ụ'dúkó múké Yēsũ Kúrísítō vé má ní tã ni ũlũú 'bá rĩ pi ní rĩ, ā sē ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó ĩmivé ẹ'yīngará agá. Ụ'dúkó múké Kúrísítō vé ọtù ĩ ní ũzũzũ rĩ, i'dakí nóni ĩri āmvé gí,

† 16:24 16:24 Átángá vērēsì 24 agá 'dìri, búkũ Rómā vé ĩ ní sī Gĩrìkì tì sī drìdrì rĩ agá 'dāáyo, 'bo gòkí sī búkũ Rómā vé vúlé rĩ agá rá.

²⁶ nẹ̀bì rĩ pi ùlũkí tã 'dĩri nĩ, Múngú adriípi mụzú 'dání'dání rĩ ẹzi tã rĩ nĩ, 'bá ǎngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ǎrěvú céré ẽ ẹ'yĩkí rí ãri, ǎzini kọpi ǎ 'dúkí rí ãrivé tã ngaá.

²⁷ Múngú ri 'yẹnǎ ǎlu, nĩ tã ambamba, ẽ íngúkí ãri mụzú 'dání'dání rú Yẹsũ Kúrísító vé rĩ sĩ. ǎmĩnǎ.

Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20